

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ - ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΡΕΥΝΑ ΑΓΟΡΑΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΗΣ

ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ - ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:

Δαμῖγος Δημήτριος, Αναπλ. Καθηγητής Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2017

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ - ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΡΕΥΝΑ ΑΓΟΡΑΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΗΣ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ - ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Εγκρίθηκε από την τριμελή επιτροπή στις .....

Δαμίγος Δημήτριος, Αναπλ. Καθηγητής Ε.Μ.Π. (Επιβλέπων) .....

Καλιαμπάκος Δημήτριος, Καθηγητής Ε.Μ.Π. ....

Μιχαλακόπουλος Θόδωρος, Αναπλ. Καθηγητής Ε.Μ.Π. ....

Αθήνα, Μάρτιος 2017

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διπλωματική εργασία αυτή έχει βασικό στόχο να προσδιορίσει τη θέση των αποφοίτων της Σχολής Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών στην αγορά εργασίας εν μέσω μιας περιόδου εντεινόμενης οικονομικής κρίσης για την χώρα. Πρόκειται για μία έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ειδικού ερωτηματολογίου με σκοπό να εστιάσει στην εργασιακή κατάσταση των αποφοίτων Μ.Μ.Μ. και να αναδείξει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία αλλά και τις πεποιθήσεις όσον αφορά την εργασιακή τους απασχόληση.

Για την εκπόνησή της ελήφθη υπόψη η απαραίτητη τεκμηρίωση και ακολουθήθηκε επιστημονική μεθοδολογία ώστε τα συμπεράσματα να έχουν την απαραίτητη αξιοπιστία. Η παρούσα μελέτη είναι η δεύτερη στη σειρά για τους αποφοίτους της Σχολής Μ.Μ.Μ. μετά από αυτή που είχε πραγματοποιηθεί το 2007, και αφορά τους αποφοίτους της Σχολής Μ.Μ.Μ. της περιόδου 1995 – 2010. Κατά συνέπεια προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για την εξέλιξη της αγοράς εργασίας των Μ.Μ.Μ. τα οποία θα μπορούν να είναι και συγκρίσιμα με την αντίστοιχες έρευνες του παρελθόντος.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η βοήθεια του Γραφείου Διασύνδεσης - Εξυπηρέτησης Φοιτητών & Νέων Αποφοίτων του Ε.Μ.Π. και ιδιαίτερα της Υπεύθυνης Γραφείου, κας Λένας Πασπαλιάρη, που παραχώρησε τα δεδομένα των αποφοίτων για την περίοδο 2002-2010 από την τελευταία έρευνα του Γραφείου για τους νέους απόφοιτους του Ιδρύματος και συνέβαλλε σημαντικά στην υλοποίηση της διπλωματικής αυτής.

Επίσης, πρέπει να αποδοθούν ιδιαίτερες ευχαριστίες στους συμμετέχοντες της έρευνας Μ.Μ.Μ. για την προθυμία τους, το χρόνο που διέθεσαν και την συμβολή τους στην συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο κλάδος των μηχανικών αποτέλεσε σημαντικό πυλώνα στήριξης και ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας κατά την τελευταία 20ετία πριν την έναρξη της επικείμενης οικονομικής κρίσης. Το επάγγελμα του μηχανικού γενικότερα γνώρισε ιδιαίτερη άνθιση και καταξίωση και αποτέλεσε ένα από τα καλύτερα αμειβόμενα επαγγέλματα. Με το ξέσπασμα όμως της οικονομικής κρίσης υπήρξε ραγδαία επιδείνωση των συνθηκών γύρω από το επάγγελμα του μηχανικού και μεγάλες αλλαγές στα οικονομικά μεγέθη του κλάδου. Η κατάσταση αυτή επηρέασε το σύνολο των ειδικοτήτων των μηχανικών, συμπεριλαμβανομένων και των Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών. Αυτό δημιούργησε την ανάγκη για μία έρευνα που θα αφορούσε αποκλειστικά την ειδικότητα αυτή ώστε να προσδιοριστεί η θέση του Μ.Μ.Μ. στην σύγχρονη αγορά εργασίας.

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου και αφορά στους απόφοιτους της Σχολής Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών της περιόδου 1995 – 2010. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας αποτελείται από τέσσερις ενότητες. Ακολουθήθηκαν όλα τα στάδια για την πραγματοποίηση μιας έρευνας με ερωτηματολόγιο. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων προήλθε μέσω τηλεφωνικής συνέντευξης και στην συνέχεια ακολούθησε η επεξεργασία τους με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS.

Από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων προκύπτουν ιδιαίτερα χάσιμο στοιχεία ως προς την εργασιακή κατάσταση και τις αντιλήψεις τους και τις στάσεις των αποφοίτων της Σχολής της συγκεκριμένης περιόδου αναφορικά με τις σημερινές συνθήκες της αγοράς εργασίας. Τα αποτελέσματα της μελέτης αποτυπώνουν την σημερινή εργασιακή κατάσταση των Μ.Μ.Μ. στη χώρα και τις πεποιθήσεις τους γύρω από αυτή και συγκρίνονται με αντίστοιχα αποτελέσματα παλαιότερης έρευνας (2007). Επίσης, προκύπτουν σημαντικά συμπεράσματα για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εργασιακή κατάσταση των Μ.Μ.Μ. και τις αντιλήψεις τους σχετικά με τις προοπτικές εξέλιξης και τους τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης στην επαγγελματική τους δραστηριότητα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγή	1
2	Μεθοδολογική προσέγγιση	4
2.1	Έρευνα με ερωτηματολόγιο.....	4
2.1.1	Εισαγωγή	4
2.1.2	Γενικά στοιχεία	5
2.1.3	Τα στάδια της έρευνας με ερωτηματολόγιο.....	5
2.2	Δομή και παρουσίαση του ερωτηματολογίου της έρευνας.....	13
2.3	Καθορισμός δείγματος και δειγματοληψία – Υλοποίηση της έρευνας....	16
3	Αποτελέσματα της έρευνας	18
3.1	Γενικά Στοιχεία	18
3.1.1	Δημογραφικά στοιχεία	18
3.1.2	Αυτοδύναμη κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών προς το ΤΣΕΜΔΕ	19
3.2	Στοιχεία Σπουδών	21
3.2.1	Διάρκεια σπουδών.....	21
3.2.2	Μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών	21
3.2.3	Διδακτορικά Διπλώματα	24
3.3	Εργασιακή Κατάσταση.....	25
3.3.1	Απόκτηση άδειας εξάσκησης επαγγέλματος.....	25
3.3.2	Σημερινή Επαγγελματική Κατάσταση.....	26
3.3.3	Άνεργοι	27
3.3.4	Ανενεργοί.....	30
3.3.5	Εργαζόμενοι	31
3.4	Αντιλήψεις και στάσεις σχετικά με την εργασία	47
3.4.1	Ικανοποίηση από τη σημερινή εργασία	47
3.4.2	Δυσκολίες κατά την επαγγελματική εξέλιξη.....	48
3.4.3	Προοπτικές εξέλιξης στη σημερινή θέση εργασίας	49
3.4.4	Προτίμηση Εργασίας.....	50
3.4.5	Διάκριση λόγω φύλου.....	51
3.4.6	Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης/επιμόρφωσης	52
3.4.7	Χαρακτηριστικά σημαντικά για την επαγγελματική εξέλιξη.....	52
3.4.8	Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω οικονομικής κρίσης	54
4	Σύνοψη - Συμπεράσματα	58
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.	Κατανομή πληθυσμού και δείγματος ανά φύλο και περίοδο αποφοίτησης.....	17
Πίνακας 2.	Σημερινή επαγγελματική κατάσταση.....	27
Πίνακας 3.	Λόγοι ανεργίας	29
Πίνακας 4.	Πλήθος θέσεων εργασίας κατά το παρελθόν.....	32
Πίνακας 5.	Διάρκεια αναζήτησης της υφιστάμενης θέσης εργασίας	33
Πίνακας 6.	Σχέσεις εργασίας σημερινής απασχόλησης.....	34
Πίνακας 7.	Νομική μορφή επιχείρησης / οργανισμού κυρίας απασχόλησης.....	35
Πίνακας 8.	Κλάδος απασχόλησης.....	36
Πίνακας 9.	Τομέας αρμοδιοτήτων	38
Πίνακας 10.	Αντικείμενο σημερινής εργασίας και συσχέτιση με δίπλωμα σπουδών	39
Πίνακας 11.	Παραμονή στη σημερινή θέση εργασίας.....	40
Πίνακας 12.	Δεύτερη απασχόληση και φύλο.....	42
Πίνακας 13.	Ετήσιες μικτές απολαβές.....	43
Πίνακας 14.	Απασχόληση μισθωτών Μ.Μ.Μ. ανά μέγεθος επιχείρησης	44
Πίνακας 15.	Μεταβολές στην επιχείρηση λόγω της κρίσης	45
Πίνακας 16.	Δυσκολίες στην επαγγελματική εξέλιξη	49
Πίνακας 17.	Προβλήματα σταδιοδρομίας λόγω φύλου	52
Πίνακας 18.	Σημαντικά προσωπικά χαρακτηριστικά ως προς την υφιστάμενη επαγγελματική εξέλιξη (1η Επιλογή)	53
Πίνακας 19.	Σημαντικά προσωπικά χαρακτηριστικά ως προς την υφιστάμενη επαγγελματική εξέλιξη (2η Επιλογή)	54
Πίνακας 20.	Σχέσεις Εργασίας Σημερινής Απασχόλησης - Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης.....	55
Πίνακας 21.	Τρόποι αντιμετώπισης επιπτώσεων οικονομικής κρίσης.....	56
Πίνακας 22.	Τρόποι αντιμετώπισης επιπτώσεων οικονομικής κρίσης - Οικογενειακή κατάσταση.....	57

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1.	Ηλικιακή κατανομή του δείγματος	18
Σχήμα 2.	Οικογενειακή κατάσταση δείγματος	19
Σχήμα 3.	Αυτοδύναμη κάλυψη πρώτων εισφορών στο ΤΣΕΜΔΕ	20
Σχήμα 4.	Αυτοδύναμη κάλυψη εισφορών την περίοδο της έρευνας	21
Σχήμα 5.	Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών	22
Σχήμα 6.	Αντικείμενο Μεταπτυχιακού	23
Σχήμα 7.	Λόγοι πραγματοποίησης μεταπτυχιακού στο εξωτερικό.....	24
Σχήμα 8.	Λόγοι πραγματοποίησης μεταπτυχιακού ή διδακτορικού	25
Σχήμα 9.	Χρόνος απόκτησης άδειας ασκήσεων επαγγέλματος μετά την αποφοίτηση σε έτη	26
Σχήμα 10.	Σημερινή επαγγελματική κατάσταση	27
Σχήμα 11.	Διάρκεια ανεργίας σε μήνες.....	28
Σχήμα 12.	Ποσοστό ανεργίας τα έτη 2007 και 2016.....	28
Σχήμα 13.	Ενέργειες ανέργων για την εύρεση εργασίας.....	30
Σχήμα 14.	Πλήθος θέσεων εργασίας ανενεργών κατά το παρελθόν	31
Σχήμα 15.	Σημερινή απασχόληση ως πρώτη απασχόληση.....	32
Σχήμα 16.	Σχέσεις εργασίας σημερινής απασχόλησης.....	34
Σχήμα 17.	Κλάδος απασχόλησης.....	37
Σχήμα 18.	Λόγοι μη συσχέτισης αντικειμένου εργασίας με το επάγγελμα του μηχανικού	39
Σχήμα 19.	Απασχόληση σε δεύτερη εργασία	41
Σχήμα 20.	Μείωση των απασχολούμενων μηχανικών τα τελευταία 3 χρόνια.....	45
Σχήμα 21.	Εκτίμηση θετικής επαγγελματικής εξέλιξης μισθωτών και οιονεί μισθωτών στην σημερινή εργασία	46
Σχήμα 22.	Ικανοποίηση συνολικά από την εργασία	48
Σχήμα 23.	Ύπαρξη θετικών προοπτικών εξέλιξης στην τρέχουσα εργασία	49
Σχήμα 24.	Προτίμηση εργασίας.....	50
Σχήμα 25.	Διάκριση λόγω φύλου κατά την αναζήτηση εργασίας	51
Σχήμα 26.	Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω οικονομικής κρίσης. 54	

1 Εισαγωγή

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι, ο κλάδος των μηχανικών διαχρονικά και ιδιαίτερα την περίοδο 1990 – 2010 αποτέλεσε το βασικό πυλώνα στήριξης της ανάπτυξης της χώρας και βοήθησε την Ελλάδα να σταθεί με αξιώσεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον που χαρακτηριζόταν από ισχυρό ανταγωνισμό. Σε αυτό συνέβαλλε και μία ταχέως αναπτυσσόμενη παγκόσμια αγορά. Η κατασκευή δημοσίων και ιδιωτικών έργων, και ιδιαίτερα η ραγδαία αύξηση της αγοράς ακινήτων, είχαν θετικό αντίκτυπο στην ανταγωνιστικότητα και στο προφίλ του μηχανικού στην Ελλάδα σε σχέση με τα υπόλοιπα επαγγέλματα. Αυτό είχε θετικό αντίκτυπο και στις αμοιβές των μηχανικών, καθώς ο κλάδος ήταν, προ κρίσης, από τους καλύτερα αμειβόμενους στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια όμως η κατάσταση έχει αλλάξει άρδην και οι μηχανικοί βρίσκονται αντιμέτωποι με πολλά προβλήματα. Με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης υπήρξε ραγδαία επιδείνωση των οικονομικών μεγεθών της χώρας με αρνητικές επιπτώσεις στην κατασκευή δημοσίων και ιδιωτικών έργων και κατ' επέκταση στην απασχόληση των Ελλήνων Μηχανικών, οι οποίοι αναγκάζονται να συνεχίσουν τη δραστηριότητα τους σε ένα συνεχώς οξυμένο υφεσιακό περιβάλλον.

Η συνεχής μείωση του Προγράμματος Δημόσιων Δαπανών, η συρρίκνωση των επιχειρήσεων του κατασκευαστικού κλάδου, η ραγδαία πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας, η καθυστέρηση και η αναβολή των μεγάλων οδικών έργων και άλλων μεγάλων έργων (Μετρό), η αδυναμία χρηματοδότησης των εταιρειών του κλάδου και γενικότερα η κρίση στην αγορά του μεταποιητικού κλάδου, είχαν ως απόρροια τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας στον κλάδο των μηχανικών .

Το πρόβλημα των μηχανικών όμως δεν είναι μόνο αυτό της ανεργίας. Ακόμα και οι μηχανικοί που εργάζονται βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση με τις συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία χρόνια. Οι αλλαγές στη φορολογία και στις ασφαλιστικές εισφορές έχουν φέρει σε δυσχερή θέση τους μηχανικούς. Σύμφωνα με δηλώσεις του Προέδρου του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ), το 2016, με βάση τα επίσημα στοιχεία περίπου 4.000 μηχανικοί διαγράφονται κάθε χρόνο από τις τάξεις του Επιμελητηρίου. Μάλιστα, ο αριθμός έχει αυξητικές τάσεις χωρίς να συνυπολογίζονται οι νέοι μηχανικοί οι οποίοι επιλέγουν να μην εγγραφούν καθόλου, καθώς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά στις υποχρεώσεις τους.

Τα εισοδήματα των μηχανικών μειώνονται συνεχώς και σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω ολοένα και περισσότεροι μηχανικοί επιλέγουν τη μετανάστευση

στο εξωτερικό. Ειδικότερα στους νέους μηχανικούς το φαινόμενο αυτό γίνεται εκρηκτικό με τους νέους απόφοιτους των Σχολών και των Τμημάτων να το προγραμματίζουν ως «μονόδρομο». Ωστόσο η επαγγελματική καθημερινότητα και το γενικότερο δυσμενές περιβάλλον των τελευταίων ετών δημιουργούν ασφυκτικές συνθήκες και για τους παλαιότερους Μηχανικούς, οι οποίοι μεταναστεύουν με τις οικογένειές τους, γιατί στην χώρα τα αντικείμενα δουλειάς είναι περιορισμένα και τα έξοδα συντήρησης γραφείου δυσανάλογα μεγάλα.

Η επίδραση της οικονομική κρίσης, όμως, δεν είναι ίδια σε όλους τους κλάδους που δραστηριοποιούνται οι Έλληνες μηχανικοί. Για παράδειγμα, ο μεταλλευτικός κλάδος, με εξαίρεση τα αδρανή υλικά, δεν έχει επηρεαστεί στον ίδιο βαθμό με τον κατασκευαστικό τομέα. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν την ανάγκη για την πραγματοποίηση μίας έρευνας ειδικότερης για τους Μηχανικούς Μεταλλείων – Μεταλλουργούς και την διερεύνηση της κατάστασης που επικρατεί στην χώρα μας ως προς την απασχόλησή τους. Σε αυτό συμβάλλει και το γεγονός ότι το πλήθος των Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών είναι αρκετά μικρό σε σχέση με τους μηχανικούς άλλων ειδικοτήτων, με αποτέλεσμα οι συναφείς έρευνες που πραγματοποιούνται από το Γραφείο Διασύνδεσης - Εξυπηρέτησης Φοιτητών & Νέων Αποφοίτων του Ε.Μ.Π. ή/και από το ΤΕΕ να μην αφορούν ειδικά σε αυτούς.

Στη βάση αυτή, η παρούσα έρευνα εστιάζει στην εκπαιδευτική και επαγγελματική κατάσταση των αποφοίτων της Σχολής Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών κατά την περίοδο 1995 – 2010 με σκοπό να προσδιορίσει τη θέση του απόφοιτου Μηχανικού Μεταλλείων – Μεταλλουργού στην αγορά εργασίας εν μέσω μιας περιόδου οικονομικής και επαγγελματικής κρίσης για τον κλάδο των μηχανικών γενικότερα. Τα στοιχεία της έρευνας προήλθαν από πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω τηλεφωνικής συνέντευξης και έγινε σε δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος της έρευνας αφορούσε στους αποφοίτους της περιόδου 1995 – 2002 και έγινε από τον Δεκέμβριο του 2015 έως τον Μάιο του 2016. Το δεύτερο σκέλος της έρευνας αφορούσε στους αποφοίτους της περιόδου 2002 – 2010 και έγινε από τον Μάιο του 2015 έως τον Ιούλιο του 2015. Το δεύτερο σκέλος της έρευνας πραγματοποιήθηκε από το Γραφείο Διασύνδεσης - Εξυπηρέτησης Φοιτητών & Νέων Αποφοίτων του Ε.Μ.Π. το οποίο και παραχώρησε τα σχετικά δεδομένα.

Οι βασικοί στόχοι της έρευνας είναι οι ακόλουθοι:

- Η ανάλυση και η καταγραφή των χαρακτηριστικών απασχόλησης και η θέση που κατέχουν στην αγορά εργασίας οι Μ.Μ.Μ.
- Η διερεύνηση και ανάδειξη των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στον υπό μελέτη πληθυσμό.

- Η συγκριτική παρουσίαση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας σε σχέση με αυτά των προηγούμενων σχετικών μελετών προκειμένου να αξιολογηθεί συνολικά η σημερινή κατάσταση συγκριτικά και με τα προηγούμενα χρόνια.

2 Μεθοδολογική προσέγγιση

2.1 Έρευνα με ερωτηματολόγιο

2.1.1 Εισαγωγή

Οι έρευνες με ερωτηματολόγιο αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της επιστήμης της Κοινωνιολογίας. Σήμερα οι περισσότερες έρευνες δεν σχετίζονται με την ακαδημαϊκή κοινωνιολογία παρά μόνο τυπικά. Κλασσικά παραδείγματα είναι οι προεκλογικές δημοσκοπήσεις όπως και οι έρευνες για τις καταναλωτικές συνήθειες.

Στην αρχή του 19^{ου} αιώνα υπήρξε μία τάση διεξαγωγής ερευνών εξαιτίας της βιομηχανικής ανάπτυξης των δυτικών πόλεων. Έτσι για πρώτη φορά χρησιμοποιείται η τεχνική του ερωτηματολογίου ευρέως. Οι έρευνες ενημέρωναν γύρω από τις συνθήκες ζωής των εργατών καθώς και του οικογενειακού περιβάλλοντός των. Οι έρευνες πραγματοποιούνταν από κυβερνήσεις ή πολιτικά κόμματα ή εφημερίδες (Converse, 1987). Σκοπός τους ήταν να αποκτηθούν καλύτερες συνθήκες υγιεινής, περισσότερη παραγωγικότητα στην εργασία καθώς και στην επικράτηση της δημόσιας τάξης στις μεγάλες εργατικές συνοικίες.

Μετά το 1848 όπου παρατηρείται σχεδόν σε όλη την Ευρώπη η εκρηκτική άνοδος της εργατικής τάξης ως επαναστατικής δύναμης, οι έρευνες μειώθηκαν. Οι κυβερνήσεις εκείνη την εποχή προτιμούν περισσότερο τη χρήση βίας από τις στατιστικές απογραφές.

Κατά την δεκαετία του 1930 η αμερικανική κοινωνιολογία στρέφεται προς τις ποσοτικές έρευνες. Οι πρώτες δημοσκοπήσεις οργανώθηκαν από κοινωνιολόγους πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και κατευθύνονταν από το περιβάλλον του Roosevelt. Το 1946 ιδρύεται η Αμερικανική Ένωση Ερευνών της Κοινής Γνώμης. Δέκα χρόνια αργότερα, η κοινωνική έρευνα με ερωτηματολόγιο έχει ωριμάσει αρκετά (Weisberg et al., 1997).

Η μεγάλη άνοδος των ερευνών συνοδεύτηκε από την εφαρμογή στατιστικών μέσων περισσότερο τελειοποιημένων. Η εισαγωγή της Πληροφορικής αργότερα, προσφέρει μεγαλύτερες δυνατότητες στους ερευνητές. Τη δεκαετία '50 – '60 η μέτρηση των γνώμων, η στατιστική και η πληροφορική κυριάρχησαν στο πεδίο εργασίας των κοινωνιολόγων.

Σήμερα η πραγματοποίηση ερευνών με τη χρήση εξειδικευμένων λογισμικών καθίσταται πλέον μονόδρομος (Javeau, 2000).

2.1.2 Γενικά στοιχεία

Η νοηματική σύλληψη του αντικειμένου αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της έρευνας, η οποία πρέπει να σχεδιάζεται σύμφωνα τα ακόλουθα (Javeau, 1996):

- για να μελετηθεί ένα πρόβλημα πρέπει να ερωτηθούν τα άτομα, σχετικά με αυτό.
- μπορούν να συγκεντρωθούν σημαντικές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες από την έρευνα, αρκεί να τεθούν οι κατάλληλες ερωτήσεις.
- δεν είναι αναγκαία η συνέντευξη του συνόλου των ατόμων, που έχουν σχέση με το θέμα, αλλά μόνο ενός αντιπροσωπευτικού μέρους αυτού, το οποίο καλείται δείγμα.
- τα δεδομένα της έρευνας, ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία, μπορούν να προσφέρουν μια ικανοποιητική παρουσίαση της θέσης του εξεταζόμενου συνόλου, αναφορικά με το υπό μελέτη πρόβλημα, εφόσον έχουν ληφθεί, κατά το σχεδιασμό, τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή στρεβλώσεων των απόψεων των ατόμων.

Η κοινωνική έρευνα χρήζει προσοχής, από πλευράς ερμηνείας των αποτελεσμάτων, εξαιτίας: (α) της ενδεχόμενης έλλειψης ειλικρίνειας, κατανόησης και αξιοπιστίας των ερωτώμενων, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για θέματα, που αφορούν σε υποκειμενικές απόψεις, εκτιμήσεις, ηθικές αξίες, κοινωνικές προτιμήσεις και στάσεις, (β) των συνθηκών κάτω από τις οποίες πραγματοποιείται η έρευνα και (γ) της φύσης των ερωτήσεων ή του ίδιου του ερευνητή.

Για την αποφυγή στρεβλώσεων, στα αποτελέσματα της έρευνας, είναι απαραίτητο να κατασκευαστεί με επιμέλεια το αντικείμενο, να διατυπωθεί με τη βοήθεια κατάλληλων τεχνικών και καλά επεξεργασμένων υποθέσεων εργασίας, να ληφθεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού, να αναλυθούν τα δεδομένα χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα στατιστικά εργαλεία και, κυρίως, να γίνουν σεβαστοί οι ηθικοί και δεοντολογικοί κανόνες της έρευνας.

2.1.3 Τα στάδια της έρευνας με ερωτηματολόγιο

Η πραγματοποίηση μιας έρευνας με ερωτηματολόγιο λαμβάνει χώρα σε δεκαπέντε διαδοχικά στάδια (Javeau, 2000), κατά άλλους μελετητές σε λιγότερα (Backstrom & Hursh-Cesar, 1981; Fowler, 1993; Weisberg, 1997; Σταθακόπουλος, 1997). Τα κυριότερα στάδια μιας έρευνας είναι:

- Προσδιορισμός του αντικειμένου της έρευνας. Προσδιορίζεται η κατηγορία ατόμων που απευθύνεται η έρευνα.
- Επιλογή των υλικών μέσων που θα διατεθούν στους πραγματοποιούντες την έρευνα. Αφορούν τα οικονομικά κονδύλια και το διαθέσιμο προσωπικό.
- Προηγούμενες έρευνες. Αναζήτηση των πηγών για τη συγκέντρωση ποσοτικών και αριθμητικών στοιχείων.
- Καθορισμός του αντικειμενικού σκοπού της έρευνας, και των υποθέσεων εργασίας.
- Καθορισμός του πληθυσμού και του πεδίου της έρευνας.
- Κατασκευή του δείγματος. Τρόπος δημοσκόπησης που θα χρησιμοποιηθεί.
- Σύνταξη του πλάνου του ερωτηματολογίου
- Δοκιμή του πλάνου. Πριν γίνει η έρευνα δοκιμάζεται το ερωτηματολόγιο για να πάρει την τελική του μορφή.
- Σύνταξη οριστικού ερωτηματολογίου.
- Εκπαίδευση των ερευνητών – συνεντευκτών.
- Υλοποίηση της έρευνας.
- Κωδικοποίηση του ερωτηματολογίου. Επεξεργασία του κώδικα εκπαίδευση των κωδικογράφων.
- Ανίχνευση των ερωτηματολογίων. Γίνεται επιλογή του τρόπου επεξεργασίας, μηχανογραφική ή χειρωνακτική, χρήση διατρητικών μηχανών.
- Επαλήθευση του δείγματος και ανάλυση των δεδομένων. Γίνεται επιλογή των στατιστικών μεθόδων, επιλογή βασικών πινάκων κτλ.

2.1.3.1 Πρώτο στάδιο: Προσδιορισμός του αντικειμένου της έρευνας

Ο προσδιορισμός του αντικειμένου αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την έναρξη της έρευνας. Με βάση το αντικείμενο, θα διαμορφωθούν οι ερωτήσεις, το πλαίσιο των οποίων θα καθοριστεί από ένα πλήθος παραγόντων (επίπεδο γνώσεων, ποιότητα των πηγών, κ.λπ.)

2.1.3.2 Δεύτερο στάδιο: Επιλογή των υλικών μέσων

Η εξεύρεση των μέσων με τα οποία θα υλοποιηθεί η έρευνα είναι πρωταρχικός και βασικός παράγοντας. Έχει σημασία να εξεταστεί διαδοχικά η διαθεσιμότητα σε:

- Χρήμα
- Χρόνο. Μια έρευνα δεν διεξάγεται σε διάστημα λίγων ημερών. Πρέπει να φτιαχτεί λεπτομερές ημερολόγιο δραστηριοτήτων.
- Προσωπικό, το οποίο πρέπει να είναι ικανοποιητικό, τόσο από ποσοτικής όσο και από ποιοτικής πλευράς

- Επιπλέον διαθέσιμες πληροφοριακές πηγές: αυτές μπορούν να χρησιμεύσουν για τη δειγματοληψία, τη διατύπωση υποθέσεων εργασίας κτλ.
- Διάφορα υλικά μέσα: μεταφορικά μέσα για τους συνεντευκτές, τρόποι εκτύπωσης ερωτηματολογίων κτλ.

Σε αυτό το στάδιο υπάρχει και η χορήγηση αδειών για την πραγματοποίηση της έρευνας.

2.1.3.3 Τρίτο στάδιο: Προηγούμενες έρευνες

Προηγούμενες σχετικές έρευνες θα αποτελέσουν σημαντική βοήθεια για τον καθορισμό του πλαισίου της έρευνας. Επίσης η συλλογή αριθμητικών στοιχείων και η αναζήτηση και εύρεση ατόμων των οποίων οι συμβουλές που θα παράσχουν μπορεί να αποδειχθούν ιδιαίτερα σημαντικές για τη μελλοντική διεξαγωγή της έρευνας. Οι συλλεγμένες πληροφορίες χρησιμεύουν κυρίως στην ακριβή περιγραφή του πεδίου της έρευνας, στην επεξεργασία των υποθέσεων εργασίας και τη συσχέτισή τους με συμπεράσματα άλλων ερευνητών πάνω στο ίδιο θέμα, καθώς και στην δημιουργία συναφούς βιβλιογραφίας.

Ανάλογα με τη φύση της έρευνας σ' αυτό το στάδιο ίσως απαιτηθεί η συμμετοχή εξειδικευμένου προσωπικού στις τεχνικές δειγματοληψίας καθώς και στην ανάλυση περιεχομένου.

2.1.3.4 Τέταρτο στάδιο: Καθορισμός των σκοπών και υποθέσεων εργασίας

Η έρευνα χαρακτηρίζεται από μια σειρά, άμεσων ή έμμεσων, αντικειμενικών σκοπών, για την επίτευξη των οποίων είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας σειράς υποθέσεων εργασίας, που πρέπει να επαληθευτούν.

Η αναζήτηση των υποθέσεων εργασίας μπορεί να γίνει με διάφορες τεχνικές:

- με ενδελεχή εξέταση των προηγούμενων μελετών, οι οποίες αναφέρονται στο ίδιο θέμα
- με συγκέντρωση και συζήτηση των υπευθύνων της έρευνας, παρουσία ξένων ατόμων προς την έρευνα, που μπορούν να εισάγουν ανεξάρτητα στοιχεία σκέψης
- με ομαδική συνέντευξη κατάλληλων και ενημερωμένων ατόμων πάνω στο θέμα
- με μη προσχεδιασμένη ή κατευθυνόμενη συνέντευξη ατόμων, επιλεγμένων βάσει της εμπειρίας ή πληροφόρησής τους, πάνω στο αντικείμενο της έρευνας.

Οι διάφορες αυτές μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνεκτικά. Κατά τη διάρκεια μιας τελικής συνάντησης των υπευθύνων της έρευνας γίνεται σύνθεση των αποτελεσμάτων, από την εξέταση των οποίων προκύπτουν οι υποθέσεις εργασίας.

2.1.3.5 Πέμπτο στάδιο: Επιλογή του πληθυσμού

Το «δείγμα» της έρευνας είναι το σύνολο των ατόμων που πρόκειται να ερωτηθούν. Αυτό αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου πληθυσμού που ονομάζεται «αρχικός πληθυσμός» ή απλά «πληθυσμός». Η επιλογή αυτού του πληθυσμού είναι ιδιαίτερα δύσκολη διαδικασία και εξαρτάται από:

- το αντικείμενο της έρευνας
- τις επιλεγμένες υποθέσεις εργασίας
- τον τύπο του υιοθετημένου δείγματος
- τους υλικο-τεχνικούς περιορισμούς (λόγω οικονομικών ή και χρονικών αιτιών προκύπτει η ανάγκη περιορισμού του αρχικού πληθυσμού σε ένα μέρος του, περισσότερο προσιτό).

2.1.3.6 Έκτο στάδιο: Κατασκευή του δείγματος

Γενικά, η εκλογή της δειγματοληπτικής μεθόδου αποτελεί ένα σύνθετο πρόβλημα, το οποίο απαιτεί τη συνεκτίμηση αρκετών παραγόντων, όπως:

- τη φύση των δεδομένων του πληθυσμού. Αν διατίθενται πρόσφατοι κατάλογοι είναι εύκολο να κατασκευαστεί μια απλή δειγματοληψία με τυχαία ή συστηματική κλήρωση.
- το βαθμό ομοιογένειας του πληθυσμού. Αν ο πληθυσμός δεν είναι αρκετά ομοιογενής, είναι προτιμότερο να πραγματοποιηθεί στρωμάτωση του δείγματος. Για την κατασκευή των στρωμάτων είναι προτιμότερο να διασταυρωθούν περισσότερα ανεξάρτητα κριτήρια, γεγονός που προϋποθέτει τη διαθεσιμότητα ικανοποιητικού αριθμού δεδομένων του πληθυσμού.
- την έκταση του πεδίου έρευνας. Εάν το πεδίο είναι πολύ ευρύ ή ο πληθυσμός βρίσκεται σε διασπορά, απαιτείται μεγάλο κόστος μετακινήσεων, επομένως θα ήταν προτιμότερη η εφαρμογή π.χ. της δειγματοληψίας με δεσμίδες.
- τις συνθήκες πραγματοποίησης της έρευνας και τα υλικά μέσα, τα οποία διατίθενται και ιδιαίτερα: το κόστος της έρευνας, π.χ. μεταφορικά έξοδα, προϋπολογισμός και άλλα έξοδα, το χρόνο ολοκλήρωσης της έρευνας.
- την ποιότητα των ερευνητών και ειδικά την προετοιμασία τους
- τη φύση της έρευνας (π.χ. έρευνα αγοράς, θέμα έρευνας που αφορά μόνο συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα, κ.λπ.).

Δύο είναι τα βασικά ζητήματα κατά τη σύνθεση ενός δείγματος:

(i) Μέγεθος του δείγματος

Η θεωρία της δειγματοληψίας στηρίζεται στη μαθηματική θεωρία των πιθανοτήτων και στο νόμο των μεγάλων αριθμών. Γίνεται επομένως επιλογή ενός τμήματος από ένα συγκεκριμένο πληθυσμό, τα διάφορα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του οποίου επανεμφανίζονται με την ίδια συχνότητα.

(ii) Τεχνικές δειγματοληψίας

Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι κατασκευής δείγματος, σκοπός των οποίων είναι η σύνθεση ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος. Εάν κάθε μονάδα του πληθυσμού έχει την ίδια πιθανότητα να συμπεριληφθεί στο δείγμα και εφόσον δοθεί στο δείγμα το μέγιστο δυνατό μέγεθος, τότε η εφαρμογή του νόμου των μεγάλων αριθμών θα προσδώσει, ανεξαρτήτως χρησιμοποιούμενης τεχνικής, ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα, με τη στατιστική έννοια του όρου.

2.1.3.7 Έβδομο στάδιο: Σύntαξη του πλάνου του ερωτηματολογίου

Ο καλός σχεδιασμός των ερωτηματολογίων αποτελεί τη βάση μιας επιτυχούς έρευνας. Εφόσον έχει προσδιοριστεί το περιεχόμενό του, πρέπει να αντιμετωπιστούν τα γενικά θέματα της μορφής του ερωτηματολογίου, τα οποία συνοψίζονται ως ακολούθως:

α. Ο τρόπος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου

- Προσωπικές συνεντεύξεις (αξιόπιστη μέθοδος, ουσιώδης για συλλογή πολύπλοκων πληροφοριών, παρατήρηση αντιδράσεων του ερωτώμενου, μικρό ποσοστό αναπάντητων ερωτήσεων, διευκρινίσεις σε απορίες, επίδειξη φωτογραφιών, δειγμάτων, κ.λπ., υψηλό κόστος).
- Δια αλληλογραφίας (χαμηλότερο κόστος, μεγαλύτερο ποσοστό αναπάντητων ερωτήσεων, δυσκολία εκλογής αντιπροσωπευτικού δείγματος, υψηλότερο σφάλμα).
- Τηλεφωνική συνέντευξη (μικρότερο, σχετικά, κόστος, αποτελεσματικό για συλλογή ορισμένων μόνο κατηγοριών δεδομένων, απλή και γρήγορη μέθοδος, κίνδυνος παρανόησης ερωτήσεων ή απαντήσεων).
- Συνδυασμός των παραπάνω (αρχικά, τηλεφωνική προειδοποίηση και στη συνέχεια ταχυδρομική αποστολή του ερωτηματολογίου ή προσωπική συνέντευξη).
- Αυτόματος (πραγματοποίηση μετρήσεων χωρίς ερωτηματολόγιο π.χ. καταμέτρηση της ακροαματικότητας μιας εκπομπής, με ειδική συσκευή).

- β. Ο τύπος των ερωτήσεων (ανοιχτές, κλειστές, ημι-ανοιχτές).
- γ. Η γλώσσα του ερωτηματολογίου (επιλογή όρων, κυρίων ονομάτων, ξένων λέξεων, εξεζητημένων όρων έκφρασης).
- δ. Ο τρόπος επεξεργασίας (χειρωνακτικός, μηχανογραφικός, με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή).
- ε. Η αποφυγή των ακούσιων στρεβλώσεων στις απαντήσεις (η αντίδραση του ερωτώμενου ότι ίσως κριθεί αρνητικά, η αυτοάμυνα σε προσωπικές ερωτήσεις, η έμμεση υποβολή του περιεχομένου των απαντήσεων, η έλξη της θετικής ερώτησης, ο φόβος ορισμένων λέξεων που προκαλούν αντιδράσεις άμυνας, η επιθυμία και η τάση των ερωτώμενων να προσαρμοστούν στα κοινωνικά πρότυπα, κ.λπ.).

2.1.3.8 Όγδοο στάδιο: Δοκιμή του πλάνου του ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο υποβάλλεται σε έναν περιορισμένο αριθμό ατόμων, τα οποία παρουσιάζουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά των μελών του δείγματος. Ο αριθμός τους δεν πρέπει να ξεπερνά τα 20 με 30 άτομα.

Σε αυτό το δοκιμαστικό στάδιο σκοπός είναι να εξακριβωθεί αν

- α. οι χρησιμοποιούμενοι όροι γίνονται εύκολα αντιληπτοί, δεν έχουν διφορούμενες έννοιες
- β. ο τρόπος της διατύπωσης των ερωτήσεων επιτρέπει τη συλλογή των επιθυμητών στοιχείων
- γ. το ερωτηματολόγιο δεν είναι ιδιαίτερα εκτενές
- δ. τα εισαγωγικά συνδετικά κείμενα είναι επαρκή και αποτελεσματικά.

2.1.3.9 Ένατο στάδιο: Σύνταξη οριστικού ερωτηματολογίου

Τα προβλήματα, που πρέπει να λυθούν σε αυτό το στάδιο, είναι τα ακόλουθα:

- Η οριστική σύνταξη των ερωτήσεων και των εισαγωγικών και συνδετικών κειμένων.
- Ο καθορισμός της σωστής σειράς των ερωτήσεων.
- Η τελική σελιδοποίηση, εκτύπωση, γραφική παρουσίαση, κ.λπ.
- Ο καθορισμός της εισήγησης του ερωτηματολογίου στον εξεταζόμενο πληθυσμό.

- Ο τρόπος συγκέντρωσης των ερωτηματολογίων, σε περίπτωση διεξαγωγής της έρευνας με αλληλογραφία.
- Η προετοιμασία για την κωδικοποίηση και επεξεργασία του ερωτηματολογίου.

2.1.3.10 Δέκατο στάδιο: Εκπαίδευση των ερευνητών

Οι ερευνητές οφείλουν να είναι ενήμεροι αναφορικά για:

- α. τους σκοπούς της έρευνας καθώς και το πλαίσιο αναφοράς αυτής
- β. την επιλεγμένη μεθοδολογία της έρευνας
- γ. τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου
- δ. τα ιδιαίτερα σημεία της έρευνας: εισαγωγή για την παρουσίαση της έρευνας, τρόπος συγκέντρωσης των ερωτηματολογίων, έξοδα έρευνας κτλ.
- ε. τα κυριότερα σημεία που έχουν προβλεφθεί για μία μεταγενέστερη επεξεργασία.

2.1.3.11 Ενδέκατο στάδιο: Υλοποίηση της έρευνας

Η ορθή προετοιμασία της έρευνας συντελεί στην απρόσκοπτη υλοποίησή της. Τα κύρια θέματα, που πρέπει να εξεταστούν στο στάδιο αυτό, είναι τα ακόλουθα:

- α. Η επίβλεψη των ερευνητών

Οι ερευνητές πρέπει να τηρούν το επιβεβλημένο ημερολόγιο, να καλύπτουν τον προβλεπόμενο αριθμό ερωτηματολογίων, να ρωτούν τα επιλεγμένα, και όχι κάποια άλλα, άτομα, κ.λπ.

- β. Η συγκέντρωση των ερωτηματολογίων

Τα ερωτηματολόγια πρέπει να επιστρέφονται το συντομότερο δυνατό από τους ερευνητές στον υπεύθυνο της έρευνας.

- γ. Ο έλεγχος των ερωτηματολογίων

Αμέσως μετά την επιστροφή των ερωτηματολογίων, θα πρέπει να πραγματοποιείται ο έλεγχός τους, προκειμένου να εξακριβωθεί η ορθότητα των απαντήσεων.

2.1.3.12 Δωδέκατο στάδιο: Κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων

Για το στάδιο της επεξεργασίας των ερωτηματολογίων, πολύ σημαντικό ρόλο κατέχει η κωδικοποίηση των απαντήσεων, η μεταφορά τους δηλαδή σ' έναν κώδικα, ο οποίος αποτελεί ειδικό γλωσσικό σύστημα, με σκοπό την καταχώρισή τους σε έναν κατάλληλο φορέα μηχανογραφικής ή ηλεκτρονικής επεξεργασίας. Ο κώδικας, ο οποίος θα επιλεγεί, εξαρτάται από τον τρόπο εκμετάλλευσης του ερωτηματολογίου.

Οι συγκεντρωμένες, από τα ερωτηματολόγια, πληροφορίες παρουσιάζονται με τη μορφή απαντήσεων απλής μορφής (π.χ. ΝΑΙ ή ΟΧΙ), εκτενούς επεξηγηματικής φράσης, χρονολογίας, κ.λπ. Βασική προϋπόθεση για την επεξεργασία του ερωτηματολογίου είναι η κατανομή των απαντήσεων, σύμφωνα με μια σειρά κριτηρίων.

2.1.3.13 Δέκατο τρίτο στάδιο: Ανίχνευση των ερωτηματολογίων

Μετά την κωδικοποίηση, ακολουθεί η ανίχνευση των ερωτηματολογίων, η οποία έχει στόχο την έκδοση των αποτελεσμάτων, σύμφωνα με τις προδιαγραφές των υποθέσεων εργασίας.

α. Σχεδιασμός της ανίχνευσης

Ο σχεδιασμός ανίχνευσης θα πρέπει να πραγματοποιείται πριν την εφαρμογή του επιλεγμένου τρόπου ανάλυσης. Η σύνταξη ενός ορθολογικού σχεδίου αναλυτικής επεξεργασίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση της έρευνας.

β. Υπολογισμοί και συσχετίσεις

Το στάδιο αυτό αφορά κυρίως στην εκτέλεση δύο εργασιών. Η πρώτη αφορά στην καταμέτρηση, δηλαδή στον απλό υπολογισμό των απαντήσεων, μιας συγκεκριμένης μορφής, σε μια συγκεκριμένη ερώτηση. Η δεύτερη εργασία αφορά στη συσχέτιση των απαντήσεων μεταξύ δύο ή περισσότερων διαφορετικών ερωτήσεων. Η διαδικασία αυτή έχει ως στόχο τον έλεγχο της συνάφειας μεταξύ δύο ή περισσότερων συνόλων

απαντήσεων. Μετά την επεξεργασία, τα αποτελέσματα παρουσιάζονται, συνήθως, με τη μορφή πινάκων και γραφημάτων, τα οποία συνοδεύονται από διάφορους στατιστικούς ελέγχους.

2.1.3.14 Δέκατο τέταρτο στάδιο: Επαλήθευση του δείγματος και ανάλυσης των δεδομένων

Η εξακρίβωση του αν η κατανομή του δείγματος είναι περίπου ίδια με αυτή του πληθυσμού είναι ενέργεια που πρέπει να γίνει. Αν το δείγμα αποδειχθεί μη αντιπροσωπευτικό, η έρευνα πρέπει να ακυρωθεί και να πραγματοποιηθεί εκ νέου. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων προϋποθέτει ακριβείς στατιστικές και κοινωνιολογικές γνώσεις, εφαρμόσιμες για κάθε περίπτωση ιδιαίτερα.

Υπενθυμίζεται ότι:

- Η προκαταρκτική εργασία είναι αυτή που θα τροφοδοτήσει καλύτερα τη σκέψη ενόψει μιας περαιτέρω ανάλυσης.
- Είναι δυνατόν κατά τη διάρκεια της ανάλυσης να αναζητηθούν συμπληρωματικά διερευνητικά στοιχεία ανάλογα με τα ενδιαφέροντα φαινόμενα που προκύπτουν.
- Ο ερευνητής αναγκάζεται πολλές φορές να δοκιμάσει διάφορες κατευθύνσεις για να συγκρατήσει τελικά μία ή κάποιες φορές και καμία κατεύθυνση. Οι διάφορες φάσεις της ανάλυσης δεν επανέρχονται υποχρεωτικά στην έκθεση της έρευνας.
- Πρέπει να αποφεύγεται η διάσπαση και να εντείνονται οι προσπάθειες, ώστε να διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια της ανάλυσης μία γραμμή συμπεριφοράς καθορισμένη και αυστηρή.

2.2 Δομή και παρουσίαση του ερωτηματολογίου της έρευνας

Όπως αναφέρθηκε, η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε κάτω από συνθήκες μιας διαρκώς εντεινόμενης οικονομικής κρίσης, με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στην αγορά εργασίας των μηχανικών. Ωστόσο, το ερωτηματολόγιο της έρευνας βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, στα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν σε προηγούμενες συναφείς έρευνες του Γραφείου Διασύνδεσης - Εξυπηρέτησης Φοιτητών & Νέων Αποφοίτων του Ε.Μ.Π. και, κυρίως, σε αυτό που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής «διαδρομής» των αποφοίτων της περιόδου 1980 - 2004 της Σχολής Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών, με αφορμή τον εορτασμό των 60 χρόνων από την ίδρυσή της. Με τη συγκεκριμένη προσέγγιση καθίσταται εφικτή η εμβάθυνση στην αποτύπωση της σημερινής πραγματικότητας στην αγορά εργασίας των Μ.Μ.Μ. και, ταυτόχρονα, παρέχεται η δυνατότητα συγκριτικής αξιολόγησης των αποτελεσμάτων με αυτά των προηγούμενων ερευνών.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έρευνα αποτελείται από τέσσερις ενότητες. Οι ενότητες αυτές είναι:

- Γενικά στοιχεία
- Στοιχεία σπουδών
- Εργασιακή κατάσταση
- Αντιλήψεις και στάσεις

Η πρώτη ενότητα «Γενικά στοιχεία» καταγράφει το φύλο, την ηλικία, την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων για τους άνδρες και την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Επίσης, σε αυτή την ενότητα καταγράφεται το έτος απόκτησης της άδειας άσκησης επαγγέλματος και τα ερωτήματα για την δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης των υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ κατά την έναρξη του επαγγέλματος αλλά και την εποχή διεξαγωγής της έρευνας.

Η δεύτερη ενότητα αφορά στα «Στοιχεία σπουδών» και καταγράφει το έτος εισαγωγής στη Σχολή των Μ.Μ.Μ. και το έτος αποφοίτησης. Εκτός από τις βασικές σπουδές, οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν στην ενότητα αυτή για τον αν έχουν αποκτήσει κάποιο άλλο πτυχίο ή μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα και να δηλώσουν το χρόνο πραγματοποίησης του, τη χώρα και το αντικείμενο του. Η ενότητα των σπουδών περιλαμβάνει και τις ερωτήσεις που αναφέρονται στους λόγους που ώθησαν τους ερωτηθέντες Μ.Μ.Μ. στην πραγματοποίηση περαιτέρω σπουδών.

Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στην «Εργασιακή κατάσταση» και είναι η μεγαλύτερη και σημαντικότερη ενότητα του ερωτηματολογίου για τους σκοπούς της έρευνας. Σε αυτή την ενότητα καταγράφεται η επαγγελματική κατάσταση των ερωτηθέντων και, στη συνέχεια, ανάλογα με το ποια είναι αυτή (άνεργος, εργαζόμενος και ανενεργός) διερευνάται ξεχωριστά ώστε να αποδώσει τα ανάλογα αποτελέσματα. Η ενότητα αυτή διαχωρίζεται σε 3 υποενότητες οι οποίες είναι: οι ερωτήσεις για τους άνεργους, οι ερωτήσεις για τους ανενεργούς και οι ερωτήσεις για τους εργαζόμενους. Όσον αφορά στους άνεργους εξετάζονται η διάρκεια της ανεργίας, οι λόγοι της ανεργίας, οι ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί για την εύρεση εργασίας το τελευταίο διάστημα, ο αριθμός των θέσεων εργασίας κατά το παρελθόν και η ύπαρξη αμειβόμενης εργασίας ως Μ.Μ.Μ. κατά το παρελθόν. Οι ανενεργοί ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν για τους λόγους της μη ενεργής κατάστασής τους, τον αριθμό των θέσεων εργασίας κατά το παρελθόν, εάν έχουν απασχοληθεί κάπου και την ύπαρξη εμπειρίας ως εργαζόμενοι Μ.Μ.Μ. κατά το παρελθόν. Όσον αφορά στους εργαζόμενους το ερωτηματολόγιο αρχικά ζητάει το πλήθος των διαφορετικών θέσεων εργασίας που έχουν απασχοληθεί γενικότερα στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία και το διάστημα που αναζητούσαν την τρέχουσα εργασία τους. Στην συνέχεια, οι ερωτήσεις αφορούν στη σχέση εργασίας των ερωτηθέντων, τη νομική μορφή της επιχείρησης όπου εργάζονται, τον κλάδο που εντάσσεται η επιχείρηση ή

οργανισμός όπου απασχολούνται, τον τομέα των αρμοδιοτήτων τους, τη σχέση του αντικειμένου της εργασίας τους με το δίπλωμα σπουδών και το επάγγελμα του μηχανικού, τους λόγους που το επάγγελμα τους δεν έχει σχέση με το επάγγελμα του μηχανικού (αφορά μόνο αυτούς που το αντικείμενο εργασίας τους δεν έχει σχέση με το επάγγελμα του μηχανικού), τις πεποιθήσεις τους για την τρέχουσα απασχόλησή τους και το βαθμό ευχαρίστησής τους από αυτή, τις εβδομαδιαίες ώρες απασχόλησης, τις ετήσιες μικτές απολαβές και την απασχόληση σε δεύτερη εργασία εκτός από την κύρια. Τέλος, η ενότητα αυτή περιλαμβάνει και μία ομάδα ερωτήσεων που αφορούν μόνο στους μισθωτούς και τους οιονεί μισθωτούς με σκοπό να διερευνήσει το μέγεθος των επιχειρήσεων που απασχολούνται οι μισθωτοί και οι οιονεί μισθωτοί, το είδος της εργασιακής τους σύμβασης, τις πεποιθήσεις τους σχετικά με τις προοπτικές εξέλιξης και τον κίνδυνο απώλειας της εργασίας τους, τη μείωση του αριθμού των μηχανικών τα τελευταία χρόνια στις επιχειρήσεις όπου εργάζονται αλλά και τις αλλαγές στο εργασιακό πλαίσιο λόγω της οικονομικής κρίσης.

Το ερωτηματολόγιο ολοκληρώνεται με την ενότητα «Αντιλήψεις και στάσεις» που στην αρχή περιλαμβάνει κάποιες ερωτήσεις μόνο για τους εργαζόμενους με σκοπό τη διερεύνηση των αντιλήψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την τρέχουσα εργασία τους. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν όλους τους εργαζόμενους και έχουν να κάνουν με τη σύνδεση του αντικειμένου εργασίας σε σχέση με τις σπουδές, την αξιολόγηση της τρέχουσας εργασίας, τις θετικές προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης στην τρέχουσα εργασία τους και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν στην επαγγελματική τους εξέλιξη. Στην συνέχεια της ενότητας αυτής καλούνται όλοι οι ερωτώμενοι να απαντήσουν για το που θα προτιμούσαν να εργάζονται (δημόσιο τομέα, ιδιωτικό τομέα, ιδιόκτητη επιχείρηση-γραφείο, εξωτερικό), για την συμμετοχή τους σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και την πηγή χρηματοδότησης αυτών (επιδοτούμενα, αυτοχρηματοδοτούμενα, χρηματοδοτούμενα από την επιχείρηση ή οργανισμό όπου εργαζόντουσαν), για τους λόγους που δεν έχουν παρακολουθήσει τέτοιου είδους σεμινάρια για όσους δεν έχουν συμμετάσχει σε αυτά και για τα χαρακτηριστικά του εαυτού τους που τα θεωρούν ως τα πιο σημαντικά για την επαγγελματική τους εξέλιξη (οι ερωτώμενοι καλούνται να επιλέξουν δύο χαρακτηριστικά κατά σειρά σημαντικότητας: διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες, πρωτοβουλία, ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας, δημιουργικότητα και φαντασία, αναλυτική και συνθετική σκέψη, αποτελεσματικότητα και μεθοδικότητα). Επίσης, στην ενότητα αυτή καλούνται οι συμμετέχοντες Μ.Μ.Μ. να απαντήσουν για το αν υπάρχουν επιπτώσεις στην εργασιακή τους κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης και για τους τρόπους που σκέφτονται να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις αυτές. Τέλος, η ενότητα αυτή περιλαμβάνει

δύο ερωτήσεις για τις γυναίκες του δείγματος που αφορούν στη διάκριση λόγω φύλου με σκοπό να διερευνηθεί αν αντιμετώπισαν δυσκολίες λόγω του φύλου τους και τους λόγους για τους οποίους συνέβη αυτό.

2.3 Καθορισμός δείγματος και δειγματοληψία – Υλοποίηση της έρευνας

Το δείγμα αποτελείται από 239 άτομα και αντιστοιχεί στο 27.1% του υπό εξέταση πληθυσμού των αποφοίτων της Σχολής Μ.Μ.Μ. κατά την περίοδο 1995 – 2010. Η επιλογή του δείγματος έγινε από τη βάση του Τ.Ε.Ε. Όσον αφορά στους απόφοιτους της περιόδου 1995 - 2002 αρχικά επιλέχθηκε η μέθοδος της τυχαίας στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, αναφορικά με τις παραμέτρους του φύλου και της περιόδου αποφοίτησης αλλά λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίστηκαν, καθώς η βάση του Τ.Ε.Ε. περιείχε πολλούς τηλεφωνικούς αριθμούς οι οποίοι δεν βρίσκονταν σε ισχύ την περίοδο της έρευνας, τελικά κλήθηκαν όλοι οι τηλεφωνικοί αριθμοί της βάσης. Όσον αφορά στους απόφοιτους της περιόδου 2002 – 1995, η έρευνα πραγματοποιήθηκε από το Γραφείο Διασύνδεσης - Εξυπηρέτησης Φοιτητών & Νέων Αποφοίτων του Ε.Μ.Π. και η επιλογή του δείγματος έγινε με τη μέθοδο της τυχαίας στρωματοποιημένης δειγματοληψίας, αναφορικά με τις παραμέτρους του φύλου και της περιόδου αποφοίτησης. Το έτος απόκτησης άδειας ασκήσεως επαγγέλματος 2002 συμπεριλαμβάνεται και στα δύο σκέλη της έρευνας χωρίς όμως να υπάρχουν κοινοί συμμετέχοντες και στις δύο έρευνες. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού και του δείγματος για τις προαναφερθείσες παραμέτρους παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 1).

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1 παρατηρείται μια αύξηση της τάξεως του 5% των γυναικών αποφοίτων Μ.Μ.Μ. κατά την περίοδο 2002 – 2010 σε σχέση με την περίοδο 1995 – 2001.

Πίνακας 1. Κατανομή πληθυσμού και δείγματος ανά φύλο και περίοδο αποφοίτησης

	Κατανομή πληθυσμού	% Κατανομή πληθυσμού	Κατανομή δείγματος	% Κατανομή δείγματος
Περίοδος 1995 - 2001				
Άνδρες	306	70,7%	83	74,7%
Γυναίκες	127	29,3%	28	25,3 %
Υποσύνολο 1	433	49%	111	12,5%
Περίοδος 2002 – 2010				
Άνδρες	296	65,8%	86	67,1%
Γυναίκες	153	34,2%	42	32,9%
Υποσύνολο 2	449	51%	128	14,6%
Σύνολο	882	100,0%	239	27,1%

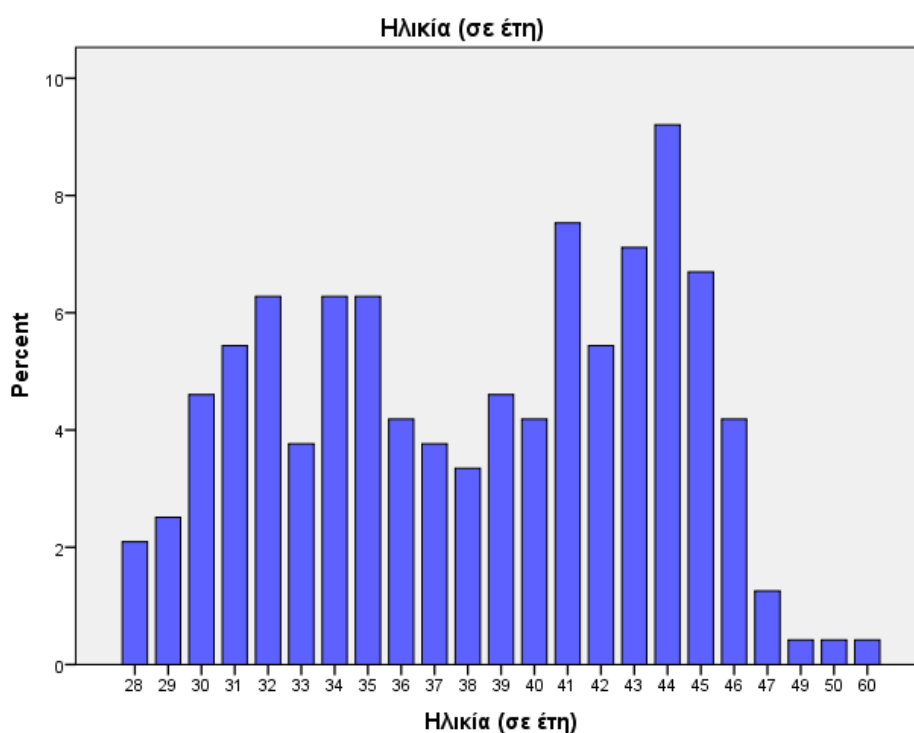
Είναι σημαντικό, επίσης, να αναφερθεί ότι κατά την διεξαγωγή του πρώτου σκέλους της έρευνας που αφορά τους αποφοίτους της περιόδου 1995 – 2002 εντοπίστηκαν 17 Μ.Μ.Μ., οι οποίοι εργάζονται στο εξωτερικό. Οι 13 εξ' αυτών είναι άνδρες και οι 4 γυναίκες. Συνυπολογίζοντας τον αριθμό αυτό στο δείγμα των Μ.Μ.Μ. της περιόδου 1995 – 2002 παρατηρείται ότι ένα ποσοστό 12,5% των Μ.Μ.Μ. του δείγματος της περιόδου 1995 – 2002 έχει μεταναστεύσει στο εξωτερικό.

3 Αποτελέσματα της έρευνας

3.1 Γενικά Στοιχεία

3.1.1 Δημογραφικά στοιχεία

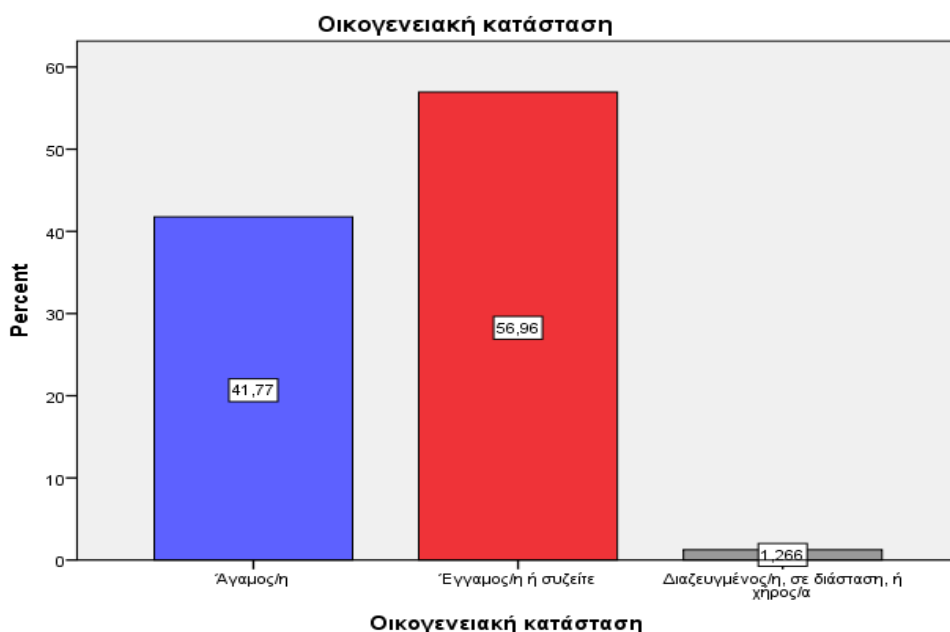
Η ηλικία των αποφοίτων του δείγματος κυμαίνεται από 28 έτη έως 60 έτη με μέσο όρο τα 38,28 έτη με την πλειονότητα του δείγματος να ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 30 έως 46 ετών, όπως φαίνεται και στο παρακάτω Σχήμα 1.

Σχήμα 1. Ηλικιακή κατανομή του δείγματος

Το 70,7% του δείγματος είναι άντρες και το 29,3% είναι γυναίκες, κατανομή η οποία βρίσκεται σε αντιστοιχία με το συνολικό πληθυσμό των αποφοίτων της Σχολής Μ.Μ.Μ. όπως παρουσιάστηκε στον Πίνακα 1.

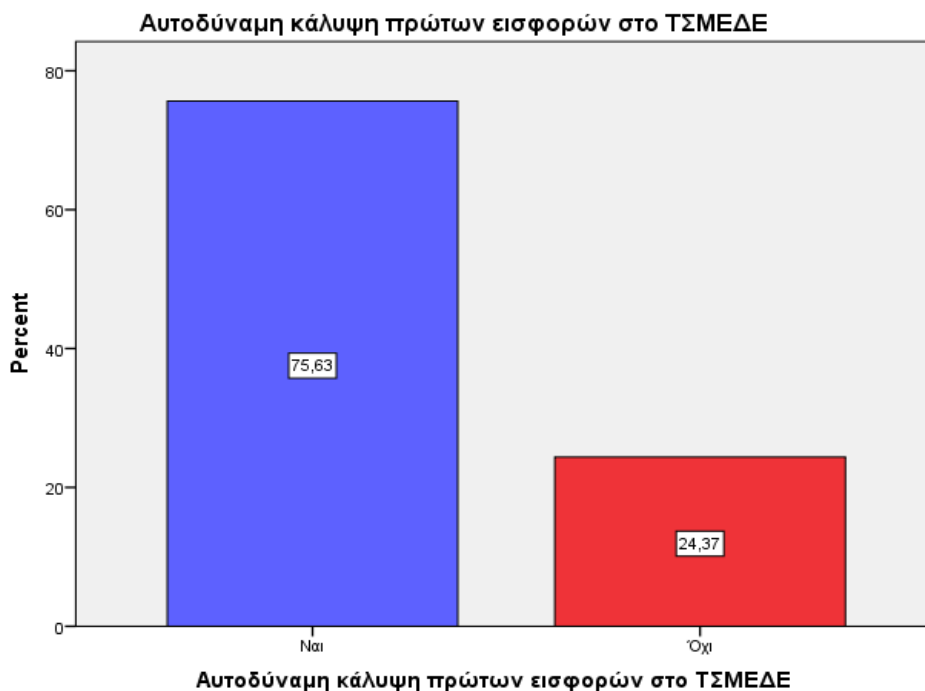
Το 56,96% του δείγματος είναι παντρεμένοι ή συζούν, το 41,77% είναι άγαμοι και μόλις το 1,26% είναι διαζευγμένοι ή σε διάσταση (Σχήμα 2). Επίσης το 51,46% του δείγματος έχει έστω ένα παιδί ενώ το 48,54% δεν έχει παιδιά.

Σχήμα 2. Οικογενειακή κατάσταση δείγματος

3.1.2 Αυτοδύναμη κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών προς το ΤΣΕΜΔΕ

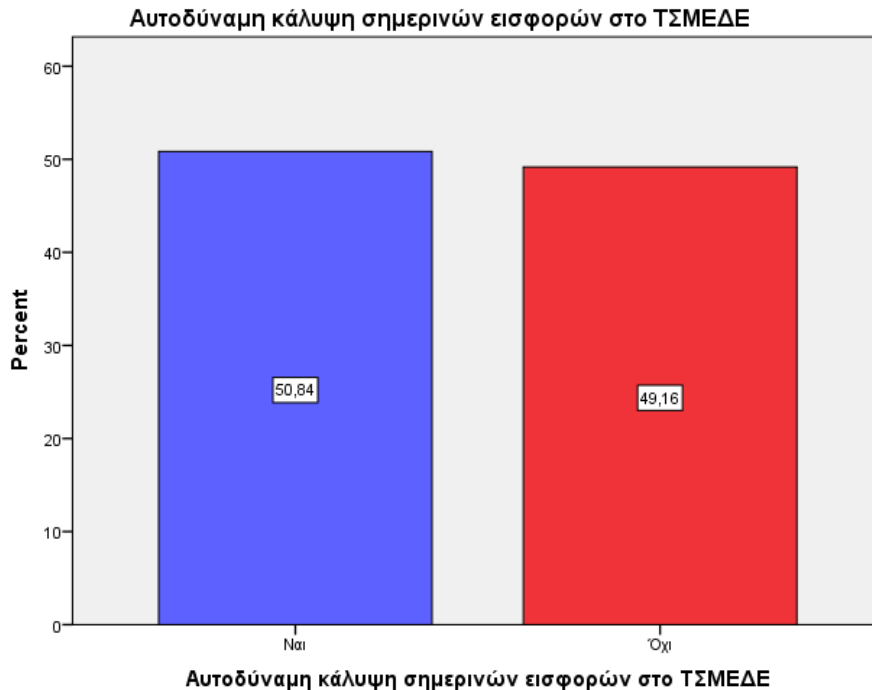
Η ανάλυση της δυνατότητας των νέων Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών να αντιμετωπίζουν αυτοδύναμα (χωρίς οικονομική υποστήριξη) τις ασφαλιστικές εισφορές τους προς το ΤΣΕΜΔΕ, αναδεικνύει ένα σημαντικό πρόβλημα τόσο των ίδιων των μηχανικών όσο και του ασφαλιστικού φορέα. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση αν κάλυψαν εξ αρχής μόνοι τους τη δαπάνη των υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΕΜΔΕ χωρίς κάποια βοήθεια το 75,63% του δείγματος απαντάει θετικά, ενώ το 24,37% απαντάει αρνητικά που σημαίνει ότι αδυνατούσε να ανταπεξέλθει οικονομικά στις απαιτήσεις του φορέα (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Αυτοδύναμη κάλυψη πρώτων εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ

Όσον αφορά στην περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, το 50,8% των Μ.Μ.Μ. δήλωσαν ότι καλύπτουν μόνοι τους τη δαπάνη των υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ, ενώ το 49,2% όχι (Σχήμα 4). Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι το 49,2% αδυνατεί να πληρώσει τις εισφορές του, καθώς το 77,5% εξ' αυτών είναι μισθωτοί ή δημόσιοι υπάλληλοι που σημαίνει ότι οι εισφορές τους δεν καλύπτονται από αυτούς αλλά από τον φορέα που εργάζονται.

Οι Μ.Μ.Μ. του δείγματος που είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (με ή χωρίς προσωπικό) απάντησαν κατά 71,8% ότι καλύπτουν μόνοι τους τη δαπάνη των υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ ενώ κατά 28,2% απάντησαν ότι αδυνατούν να την καλύψουν πλέον μόνοι τους. Τέλος, όσον αφορά στους οιονεί μισθωτούς το 77,2% καλύπτουν τη δαπάνη των εισφορών, ενώ το 22,8% αδυνατούν να την καλύψουν.

Σχήμα 4. Αυτοδύναμη κάλυψη εισφορών την περίοδο της έρευνας

3.2 Στοιχεία Σπουδών

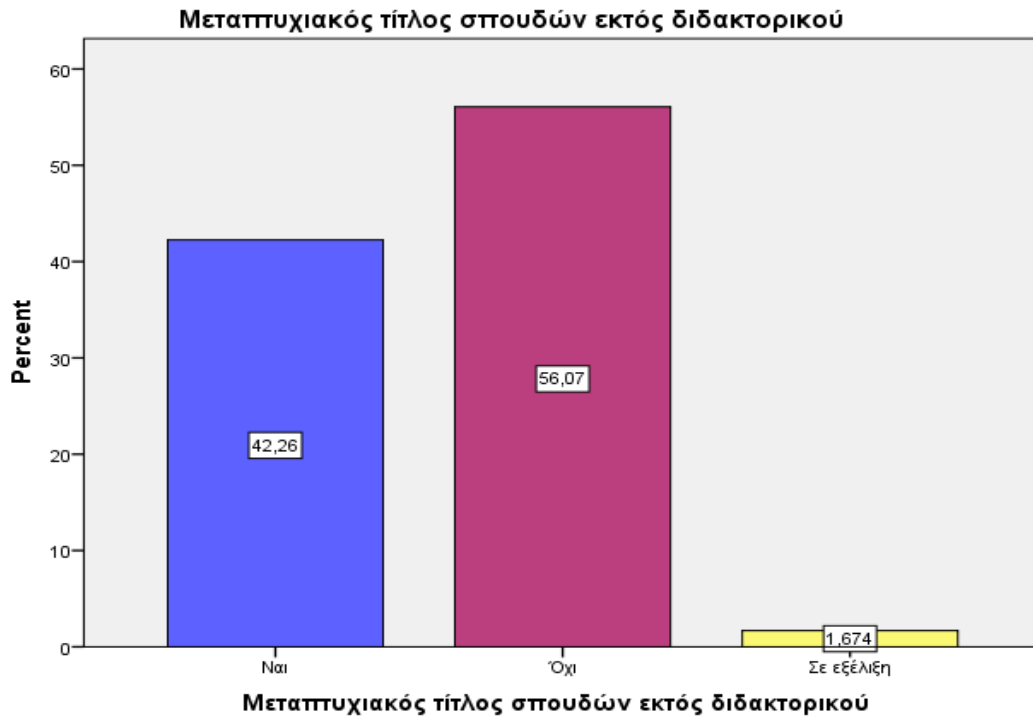
3.2.1 Διάρκεια σπουδών

Η πλειονότητα του δείγματος (66,7%) δήλωσε ότι υπήρξε καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των σπουδών. Ο μέσος όρος της διάρκειας των σπουδών είναι τα 6,1 έτη με το 44,3% των περιπτώσεων να καθυστερεί μόνο 2 εξάμηνα και 12,2% να καθυστερεί 4 εξάμηνα. Το 10,2% των περιπτώσεων καθυστέρησε να ολοκληρώσει τις σπουδές του περισσότερο από 2 έτη.

Τα στοιχεία αυτά συμβαδίζουν με την προηγούμενη έρευνα των αποφοίτων Μ.Μ.Μ., καθώς το 69,7% των ερωτώμενων είχαν δηλώσει ότι υπήρξε καθυστέρηση στην ολοκλήρωση των σπουδών τους. Στο 57% των περιπτώσεων η καθυστέρηση δεν υπερέβαινε τα 2 εξάμηνα.

3.2.2 Μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών

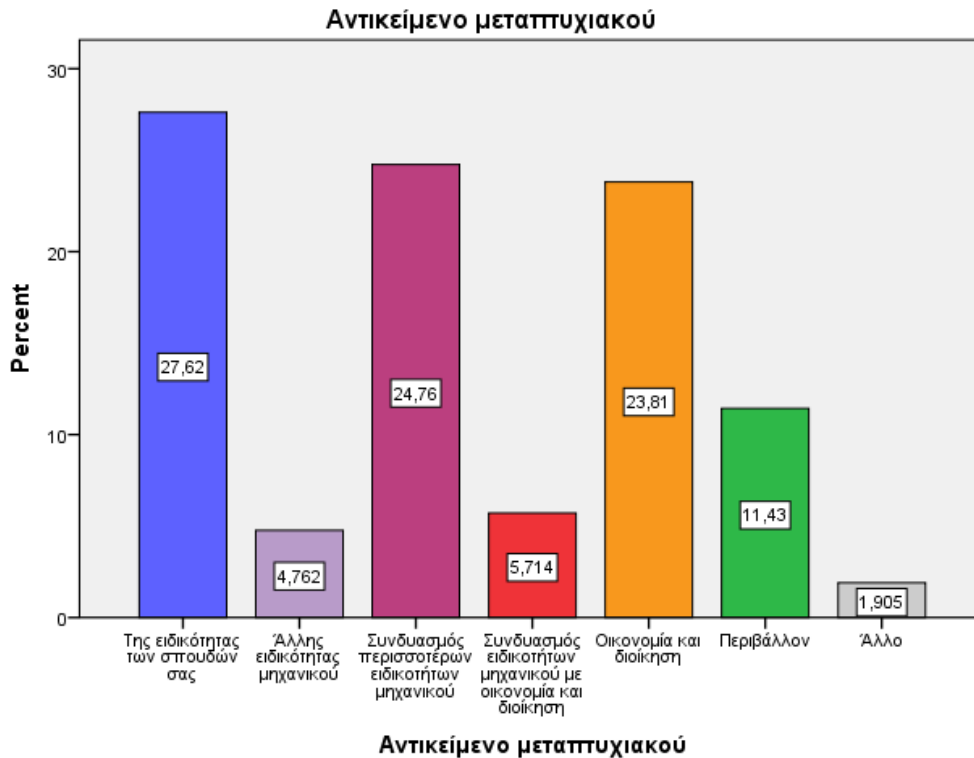
Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών σε ποσοστό 42,26%, ενώ ένα επιπλέον ποσοστό 1,67% παρακολουθούσε κάποιο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών κατά τη διάρκεια της έρευνας (Σχήμα 5).

Σχήμα 5. Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών

Όσον αφορά στο αντικείμενο του μεταπτυχιακού τίτλου, το 27,6% προτιμά της ίδιας ειδικότητας με τις σπουδές, το 4,8% άλλης ειδικότητας μηχανικού, το 24,8% συνδυασμό περισσότερων ειδικοτήτων μηχανικού, το 5,7% συνδυασμό ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση, το 23,8% οικονομία και διοίκηση, το 11,4% περιβάλλον και το 1,9% άλλο αντικείμενο. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η επιλογή του αντικειμένου του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών για τους Μ.Μ.Μ. (Σχήμα 6).

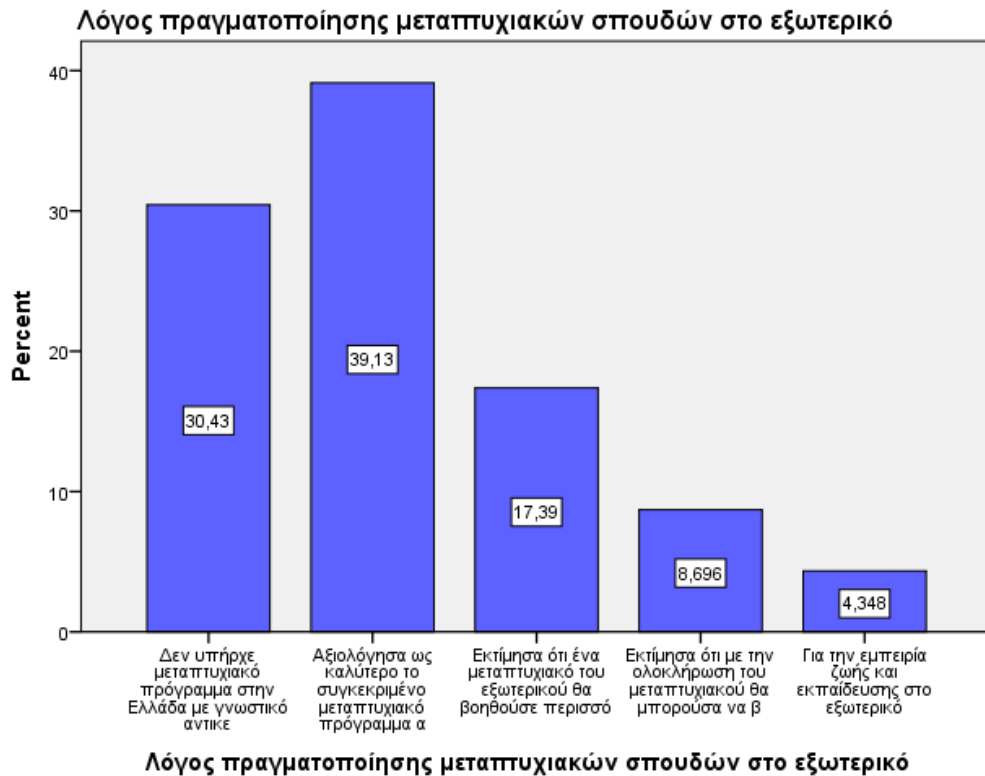
Παρατηρείται ότι τα μεταπτυχιακά αντικείμενα με τη μεγαλύτερη ζήτηση για τους Μ.Μ.Μ. είναι αυτά της ίδιας ειδικότητας με τις σπουδές, του συνδυασμού περισσότερων ειδικοτήτων μηχανικού και της οικονομίας και διοίκησης. Επίσης αθροίζοντας τις προτιμήσεις στην οικονομία και διοίκηση μαζί με το συνδυασμό ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση παρατηρείται ότι η πλειοψηφία των Μ.Μ.Μ. επιλέγει τον κλάδο της οικονομίας και της διοίκησης για μεταπτυχιακές σπουδές.

Σχήμα 6. Αντικείμενο Μεταπτυχιακού

Το 77,7% των Μ.Μ.Μ. επιλέγει την Ελλάδα για τις μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ το 22,3% το εξωτερικό. Όσον αφορά στο εξωτερικό, ο δημοφιλέστερος προορισμός είναι η Μεγάλη Βρετανία και ακολουθεί ο Καναδάς.

Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. που πραγματοποίησαν τις μεταπτυχιακές τους σπουδές στο εξωτερικό ρωτήθηκαν για το λόγο που τους ώθησε σε αυτή την επιλογή. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, το 30,4% δήλωσε ότι δεν υπήρχε μεταπτυχιακό πρόγραμμα στην Ελλάδα με γνωστικό που να ανταποκρίνεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του, το 39,1% αξιολόγησε ως καλύτερο το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα από τα αντίστοιχα στη χώρα μας, το 17,4% εκτίμησε ότι ένα μεταπτυχιακό στο εξωτερικό θα βοηθούσε περισσότερο στο να βρει εργασία στην Ελλάδα, το 8,7% εκτίμησε ότι με την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού θα μπορούσε να βρει εργασία στο εξωτερικό και το 4,3% το επέλεξε για την εμπειρία ζωής και εκπαίδευσης στο εξωτερικό (Σχήμα 7).

Σχήμα 7. Λόγοι πραγματοποίησης μεταπτυχιακού στο εξωτερικό

Από τη σύγκριση των στοιχείων με την προηγούμενη έρευνα αξίζει να αναφερθεί ότι:

- Υπάρχει **σημαντική αύξηση** στο ποσοστό των Μ.Μ.Μ. που διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, καθώς το ποσοστό αυτό ήταν της τάξεως του **25%** ενώ σήμερα έχει διαμορφωθεί στο **42%**.
- Παρατηρείται επίσης **αύξηση** στο ποσοστό των Μ.Μ.Μ. που επιλέγουν την **Ελλάδα** για την πραγματοποίηση των μεταπτυχιακών σπουδών τους με το **63%** της παλαιότερης έρευνας να είναι πλέον **77,7%**. Το πιθανότερο είναι αυτή η διαφοροποίηση να οφείλεται στην οικονομική κατάσταση που επικρατεί στην χώρα μας τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα όλο και λιγότεροι απόφοιτοι να έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν οικονομικά τις ανάγκες ενός μεταπτυχιακού στο εξωτερικό.

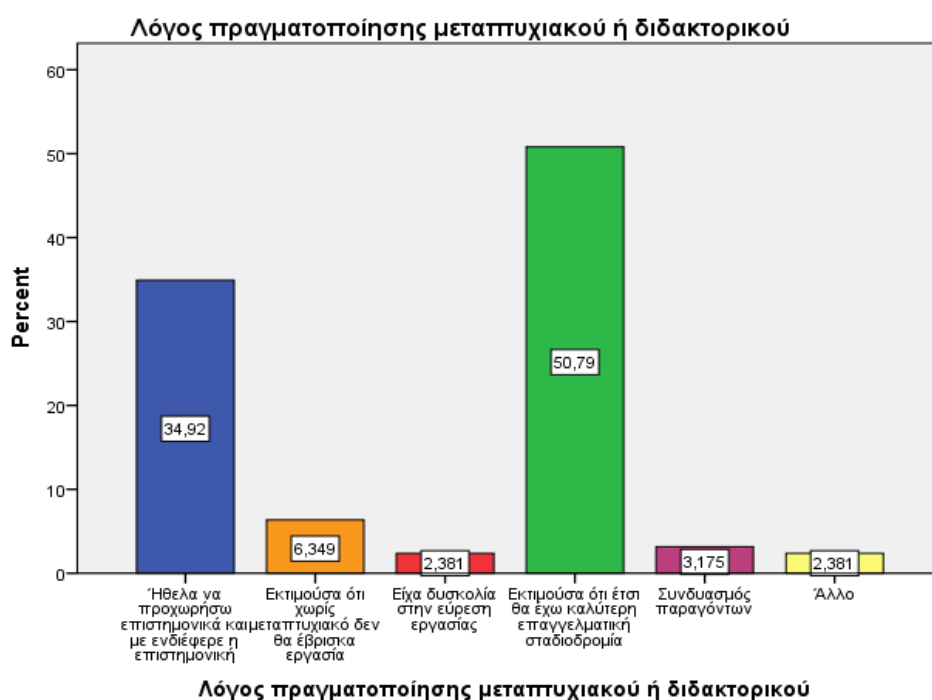
3.2.3 Διδακτορικά Διπλώματα

Ποσοστό 10% των αποφοίτων Μ.Μ.Μ. του δείγματος διαθέτει διδακτορικό δίπλωμα και, επιπλέον, ποσοστό 5% εκπονούσε τη διδακτορική του διατριβή κατά την περίοδο της έρευνας. Το 63,8% πραγματοποίησε ή πραγματοποιεί το διδακτορικό του στην ίδια ειδικότητα με αυτή των σπουδών, το 13,8% επιλέγει συνδυασμό περισσότερων ειδικοτήτων μηχανικού, το 8,3%

περιβάλλον, το 5,5% άλλης ειδικότητας μηχανικού, επίσης 5,5% επιλέγει συνδυασμό ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση και το 2,7% κάποιο άλλο αντικείμενο. Όσον αφορά στη χώρα σπουδών, η συντριπτική πλειοψηφία (περίπου 90%) επιλέγει την Ελλάδα για την εκπόνηση του διδακτορικού. Οι κυριότεροι προορισμοί που εμφανίζονται για αυτούς που επιλέγουν το εξωτερικό είναι η Γερμανία, η Αμερική και η Μεγάλη Βρετανία.

Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. κλήθηκαν να απαντήσουν και για το λόγο που τους ώθησε στην πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών ή διδακτορικού με το 34,9% να δηλώνει ότι ήθελε να προχωρήσει επιστημονικά και τον/την ενδιέφερε η επιστημονική περιοχή, το 50,7% ότι εκτιμούσε ότι έτσι θα έχει μία καλύτερη επαγγελματική σταδιοδρομία, το 6,3% ότι εκτιμούσε ότι χωρίς μεταπτυχιακό δεν θα έβρισκε εργασία, το 2,3% ότι είχε δυσκολία στην εύρεση εργασίας, το 3,1% ότι ήταν συνδυασμός παραγόντων και το 2,3% κάποιο άλλο λόγο. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στο παρακάτω Σχήμα 8.

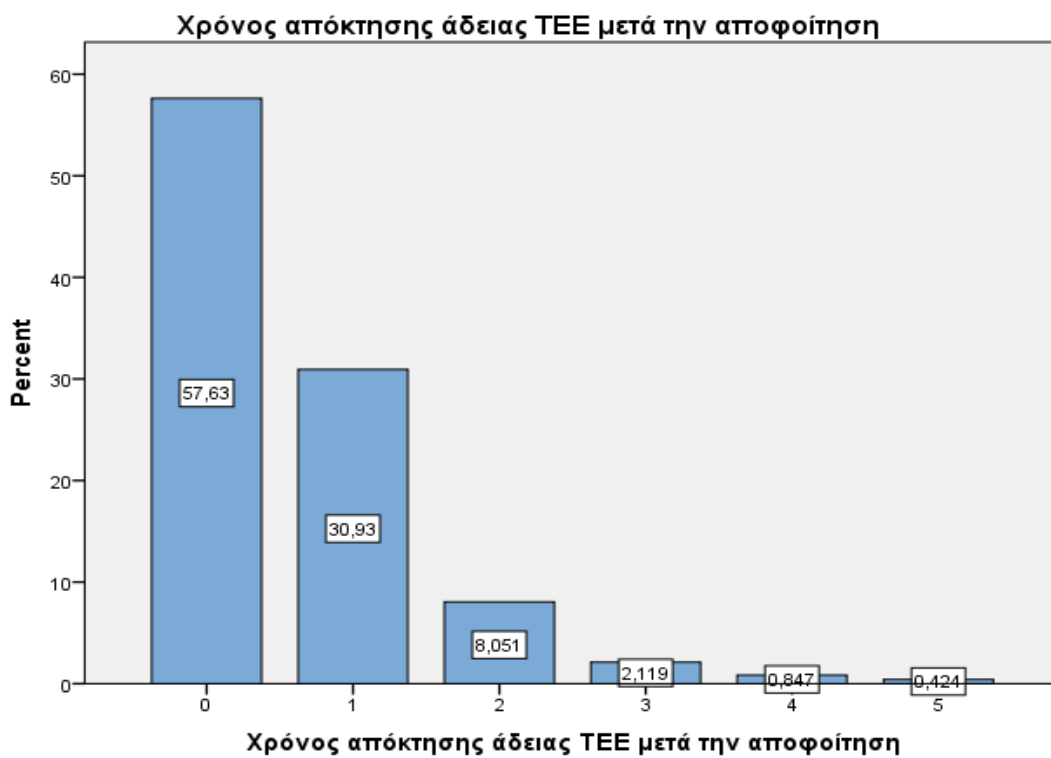
Σχήμα 8. Λόγοι πραγματοποίησης μεταπτυχιακού ή διδακτορικού

3.3 Εργασιακή Κατάσταση

3.3.1 Απόκτηση άδειας εξάσκησης επαγγέλματος

Το 88,6% των Μ.Μ.Μ. του δείγματος λαμβάνει άδεια άσκησης επαγγέλματος από το ΤΕΕ εντός ενός έτους μετά την αποφοίτηση. Μάλιστα, το 57,6% των Μ.Μ.Μ. του δείγματος λαμβάνει την άδεια το ίδιο έτος με αυτό της

αποφοίτησης. Το 8% λαμβάνει άδεια άσκησης επαγγέλματος εντός δύο ετών από την αποφοίτηση και το 2,1% εντός τριών ετών (Σχήμα 9).

Σχήμα 9. Χρόνος απόκτησης άδειας ασκήσεων επαγγέλματος μετά την αποφοίτηση σε έτη

Στην περίπτωση των Μ.Μ.Μ. του δείγματος η απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος μετά από 3 και πλέον έτη από την αποφοίτηση συνδυάζεται με την πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών ή εκπόνησης διδακτορικού χωρίς όμως να προκύπτει κάποιο στατιστικό συμπέρασμα από αυτό.

3.3.2 Σημερινή Επαγγελματική Κατάσταση

Η επαγγελματική κατάσταση διακρίνεται σε τρεις γενικές κατηγορίες: την εργασία, την ανεργία και την ανενεργή κατάσταση. Κατά το διάστημα διεξαγωγής της παρούσης έρευνας το 88,3% των αποφοίτων Μ.Μ.Μ. δήλωσε ότι εργαζόταν, το 9,6% ότι ήταν άνεργο και το 2,1% ότι ήταν ανενεργό (Πίνακας 2 και Σχήμα 10).

Πίνακας 2. Σημερινή επαγγελματική κατάσταση

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Εργαζόμενος/η	211	88,3
Άνεργος/η	23	9,6
Μη ενεργός/ή	5	2,1
Σύνολο	239	100,0

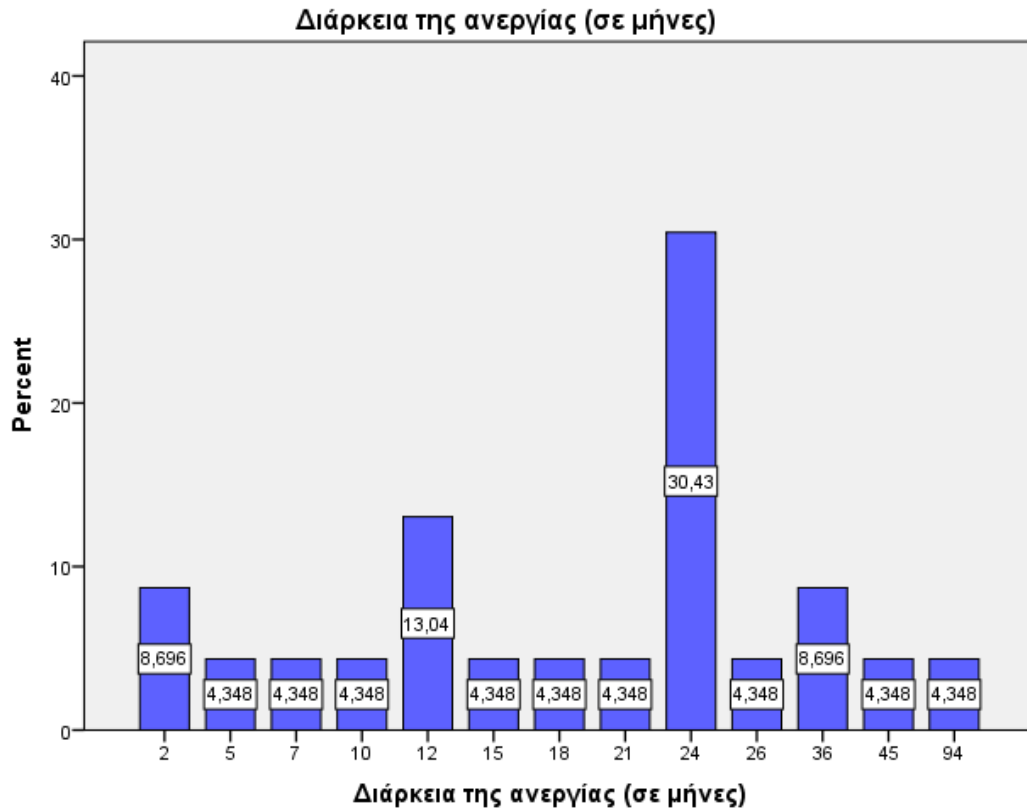
Σχήμα 10. Σημερινή επαγγελματική κατάσταση

Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα για κάθε μία από τις τρεις κατηγορίες επαγγελματικής κατάστασης.

3.3.3 Άνεργοι

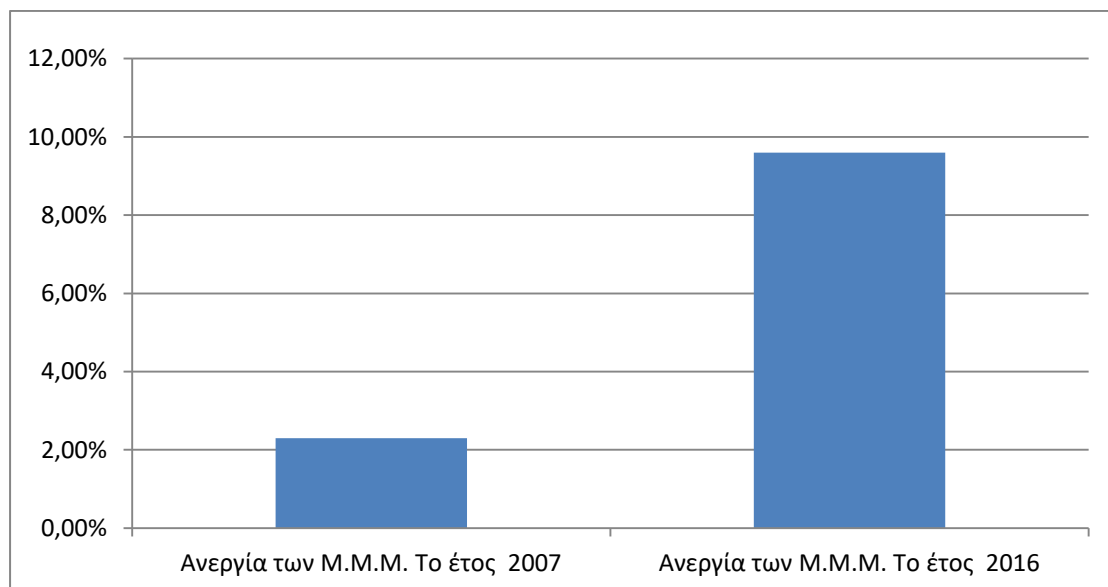
Η μέση ηλικία των ανέργων Μ.Μ.Μ είναι τα 38,6 έτη δηλαδή ίδια με τη μέση ηλικία του δείγματος όπου είναι τα 38,3 έτη. Το 73,9% των ανέργων είναι άνδρες και το 26,1% είναι γυναίκες αναλογία που σχεδόν συμπίπτει με την κατανομή ανδρών/γυναικών στο δείγμα (70,7%/29,3%).

Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η διάρκεια της ανεργίας, η οποία φτάνει κατά μέσο όρο τους 22 μήνες με τη συγκεκριμένη τιμή να επηρεάζεται πιθανώς από κάποιες ακραίες περιπτώσεις μακροχρόνια ανέργων. Από την άλλη πλευρά όμως, ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι το 50% των ανέργων περίπου δηλώνει ότι έχει να εργαστεί πάνω από 24 μήνες. Η διάρκεια της ανεργίας των Μ.Μ.Μ. του δείγματος παρουσιάζεται στο παρακάτω Σχήμα 11.

Σχήμα 11. Διάρκεια ανεργίας σε μήνες

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε το έτος 2007 για τους αποφοίτους Μ.Μ.Μ. το ποσοστό ανεργίας βρισκόταν στο 2,3% ενώ στην παρούσα έρευνα το ποσοστό αυτό έχει διαμορφωθεί στο 9,6% (Σχήμα 12).

Σχήμα 12. Ποσοστό ανεργίας τα έτη 2007 και 2016

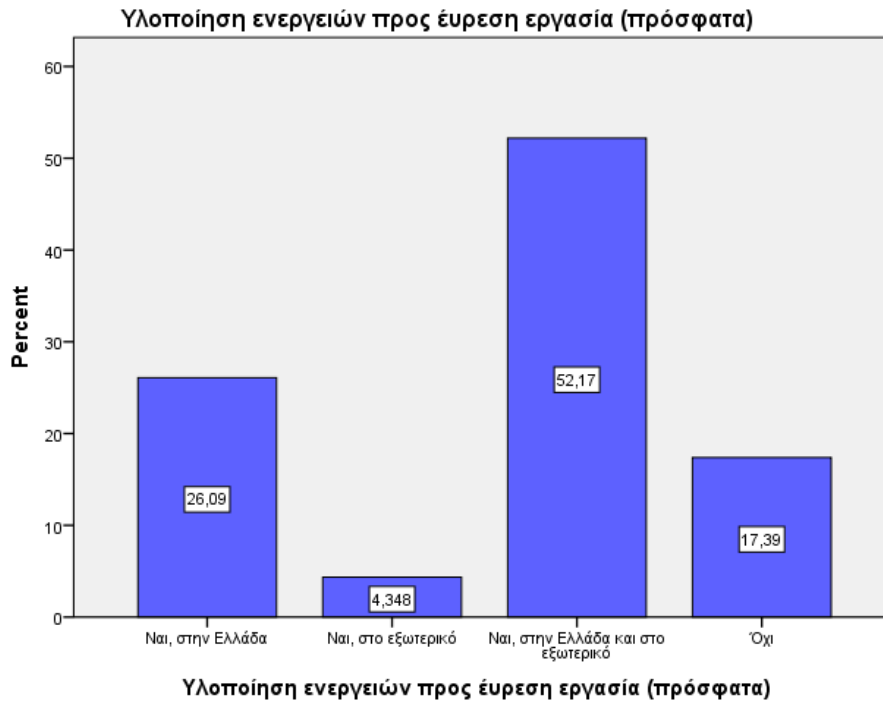
Όσον αφορά στους λόγους της ανεργίας, κυριαρχεί η έλλειψη διαθέσιμων θέσεων εργασίας σε σχέση με το αντικείμενο του Μ.Μ.Μ. (52,2%), η μείωση προσωπικού στην επιχείρηση που απασχολούταν ο ερωτώμενος (21,7%), η διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης του ερωτώμενου (αυτοαπασχολούμενοι) λόγω της κρίσης (8,7%), η λήξη της σύμβασης εργασίας (8,7%), η διακοπή λειτουργίας της επιχείρησης λόγω της κρίσης που εργαζόταν ο ερωτώμενος (4,3%), και άλλοι λόγοι (4,3%).

Πίνακας 3. Λόγοι ανεργίας

Αιτία ανεργίας	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις εργασίας σχετικές με το αντικείμενο	12	52,2
Η επιχείρηση/οργανισμός/τεχνικό γραφείο όπου εργαζόμουν προχώρησε σε μείωση προσωπικού.	5	21,7
Η επιχείρηση/οργανισμός/τεχνικό γραφείο όπου εργαζόμουν έκλεισε	1	4,3
Το γραφείο/η επιχείρηση που διατηρούσα έκλεισε	2	8,7
Λήξη Σύμβασης	2	8,7
Άλλο	1	4,3
Σύνολο	23	100,0

Οι άνεργοι Μ.Μ.Μ του δείγματος ρωτήθηκαν και για τις ενέργειες που έχουν κάνει το τελευταίο διάστημα ώστε να βρουν κάποια εργασία στην Ελλάδα, στο εξωτερικό ή και στα δύο. Το 26% απάντησε ότι έχει κάνει ενέργειες για να βρει εργασία στη χώρα, το 4,3% για το εξωτερικό, το 52,1% και στα δύο ενώ ένα ποσοστό 17% δήλωσε ότι δεν έχει κάνει συγκεκριμένες ενέργειες για εύρεση εργασίας το τελευταίο διάστημα (Σχήμα 13).

Το 95,7% των ανέργων Μ.Μ.Μ. του δείγματος δήλωσε ότι είχε κατά το παρελθόν εμπειρία αμειβόμενης εργασίας ως μηχανικός, ενώ το 4,3% δεν έχει εργαστεί μέχρι στιγμής ως μηχανικός. Ωστόσο, το σύνολο (100%) των ανέργων Μ.Μ.Μ. του δείγματος έχει απασχοληθεί σε κάποιο επάγγελμα κατά το παρελθόν.

Σχήμα 13. Ενέργειες ανέργων για την εύρεση εργασίας

Συνοψίζοντας τα στοιχεία της ανεργίας προκύπτει ότι η υφιστάμενη οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αναμφίβολα την επαγγελματική κατάσταση των Μ.Μ.Μ. δεδομένου ότι τα ποσοστά ανεργίας των Μ.Μ.Μ. έχουν σχεδόν πενταπλασιαστεί σε σχέση με αυτά των προηγούμενων περιόδων πριν την οικονομική κρίση. Σε σχέση με άλλους κλάδους μηχανικών του ΕΜΠ οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. κατέχουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας μαζί με τους Χημικούς Μηχανικούς (περίπου 10%) και τους απόφοιτους της ΣΕΜΦΕ (περίπου 11%).

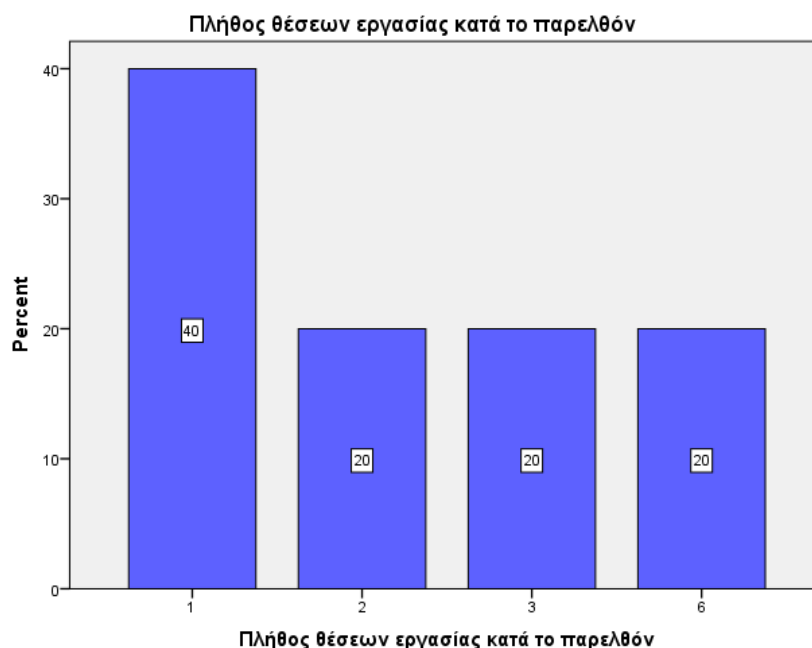
Παρόλα αυτά, οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. εμφανίζουν αρκετά χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας συγκριτικά με τους αποφοίτους άλλων πανεπιστημίων. Επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το ΕΜΠ διατηρείται ως ένα από καλύτερα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης της χώρας, από άποψη επαγγελματικής αποκατάστασης.

3.3.4 Ανενεργοί

Οι οικονομικά ανενεργοί απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. αποτελούν ένα χαμηλό ποσοστό του δείγματος 2,1%. Οι ανενεργοί Μ.Μ.Μ εμφανίζουν μέση ηλικία ίση με 33 έτη, τιμή η οποία είναι μικρότερη από τη μέση ηλικία του δείγματος (38,28 έτη). Το 80% των μη ενεργών Μ.Μ.Μ. είναι γυναίκες και το 20% άνδρες. Οι πιθανότητες της ανενεργής κατάστασης για τις γυναίκες είναι πολύ

περισσότερες σε σχέση με τους άνδρες δεδομένου ότι οι αναλογίες ανδρών γυναικών στο δείγμα είναι 70,7%/29,3%.

Η βασικότερη αιτία μη ενεργής οικονομικής κατάστασης είναι η πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών σε ποσοστό 40%. Ένα ποσοστό 20% δηλώνει ανενεργό λόγω στρατιωτικής θητείας που είναι και ο βασικότερος λόγος μη ενεργοποίησης για τους άνδρες και ποσοστό 40% δηλώνει κάποιο άλλο λόγο όπως οικογενειακές υποχρεώσεις ή αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης. Όλο το σύνολο των ανενεργών Μ.Μ.Μ. του δείγματος έχει απασχοληθεί σε κάποια εργασία κατά το παρελθόν με το 80% εξ' αυτών να έχουν εργαστεί και ως μηχανικοί. Το μέσο πλήθος προηγούμενων θέσεων εργασίας για τους αποφοίτους Μ.Μ.Μ. του δείγματος όπου είναι σε οικονομικά ανενεργή κατάσταση είναι 2,6 με τους περισσότερους ωστόσο να έχουν απασχοληθεί σε 1 θέση (Σχήμα 14).

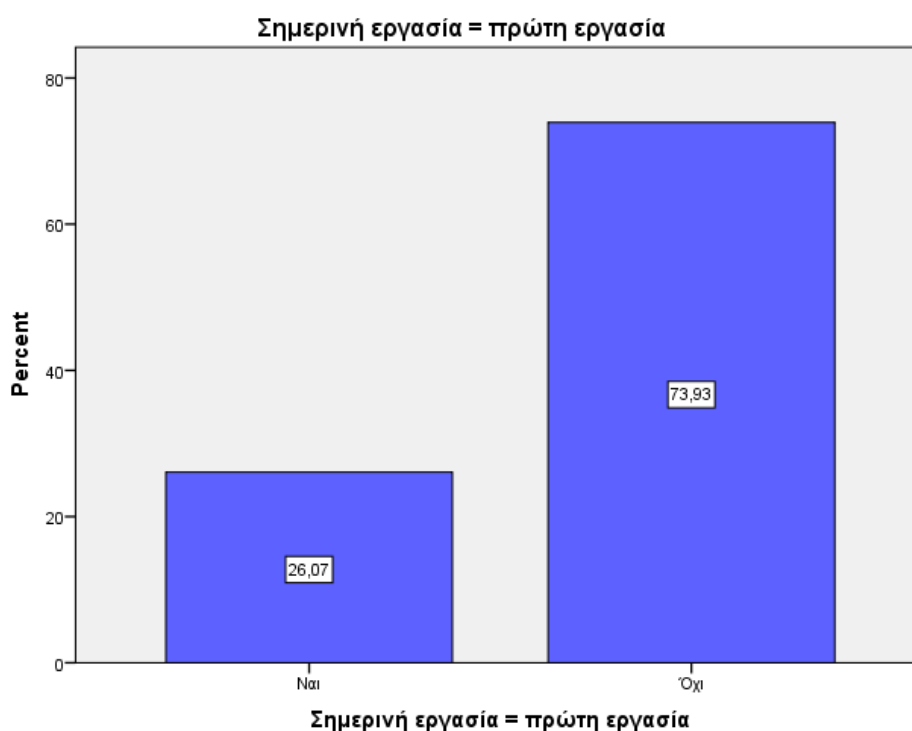

Σχήμα 14. Πλήθος θέσεων εργασίας ανενεργών κατά το παρελθόν

3.3.5 Εργαζόμενοι

Το 88,3% των Μ.Μ.Μ του δείγματος δήλωσε ότι κατά την περίοδο υλοποίησης της έρευνας εργαζόταν. Από τους 211 εργαζόμενους του δείγματος οι 55 (26,1%) δήλωσαν ότι η σημερινή τους απασχόληση είναι η πρώτη. Η πλειονότητα των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. του δείγματος (73,9%) έχει απασχοληθεί και σε άλλες θέσεις εργασίας κατά το παρελθόν. Μεταξύ των εργαζόμενων που έχουν εργασθεί κατά το παρελθόν σε άλλη δουλειά, το μέσο πλήθος προηγούμενων θέσεων εργασίας είναι 2,93. Οι εργαζόμενοι με προϋπηρεσία βρίσκονται κατά μέσο όρο στην 4η κατά σειρά θέση εργασίας

της σταδιοδρομίας τους. Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται στο επόμενο σχήμα (Σχήμα 15) και στον επόμενο πίνακα (Πίνακα 4) αντίστοιχα.

Σχήμα 15. Σημερινή απασχόληση ως πρώτη απασχόληση

Πίνακας 4. Πλήθος θέσεων εργασίας κατά το παρελθόν

Πλήθος	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό %
1	35	22,4	22,4
2	37	23,7	46,2
3	38	24,4	70,5
4	24	15,4	85,9
5	10	6,4	92,3
6	5	3,2	95,5
7	4	2,6	98,1
10	3	1,9	100,0
Σύνολο	156	100,0	

3.3.5.1 Διάρκεια αναζήτησης της σημερινής εργασίας

Οι εργαζόμενοι του δείγματος χρειάστηκαν κατά μέσο όρο περίπου 4 μήνες αναζήτησης μέχρι να βρουν την εργασία στην οποία απασχολούνται σήμερα. Ωστόσο, ο συγκεκριμένος δείκτης στρεβλώνεται από το μικρό αριθμό εργαζόμενων που καθυστέρησαν σημαντικά να βρουν δουλειά. Οι

περισσότεροι από τους μισούς εργαζομένους του δείγματος (ποσοστό 58,3%) βρήκαν τη σημερινή τους απασχόληση χωρίς να χρειαστεί να παραμείνουν άνεργοι για κάποιο διάστημα καθώς μεταπήδησαν σε αυτή από την προηγούμενη θέση που κατείχαν. Επίσης εντός του χρονικού διαστήματος των 6 μηνών είχε αποκατασταθεί επαγγελματικά το 83,4% των εργαζομένων.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται αναλυτικά η διάρκεια της αναζήτησης της τρέχουσας εργασίας του δείγματος (Πίνακας 5).

Πίνακας 5. Διάρκεια αναζήτησης της υφιστάμενης θέσης εργασίας

Διάρκεια αναζήτησης (μήνες)	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό %
0	123	58,3%	58,3%
1	10	4,7%	63%
2	8	3,8%	66,8%
3	10	4,7%	71,6%
4	6	2,8%	74,4%
5	3	1,4%	75,8%
6	16	7,6%	83,4%
7	2	0,9%	84,4%
8	3	1,4%	85,8%
9	1	0,5%	86,3%
12	12	5,7%	91,9%
>12	17	8,1%	100%
Σύνολο	211	100%	

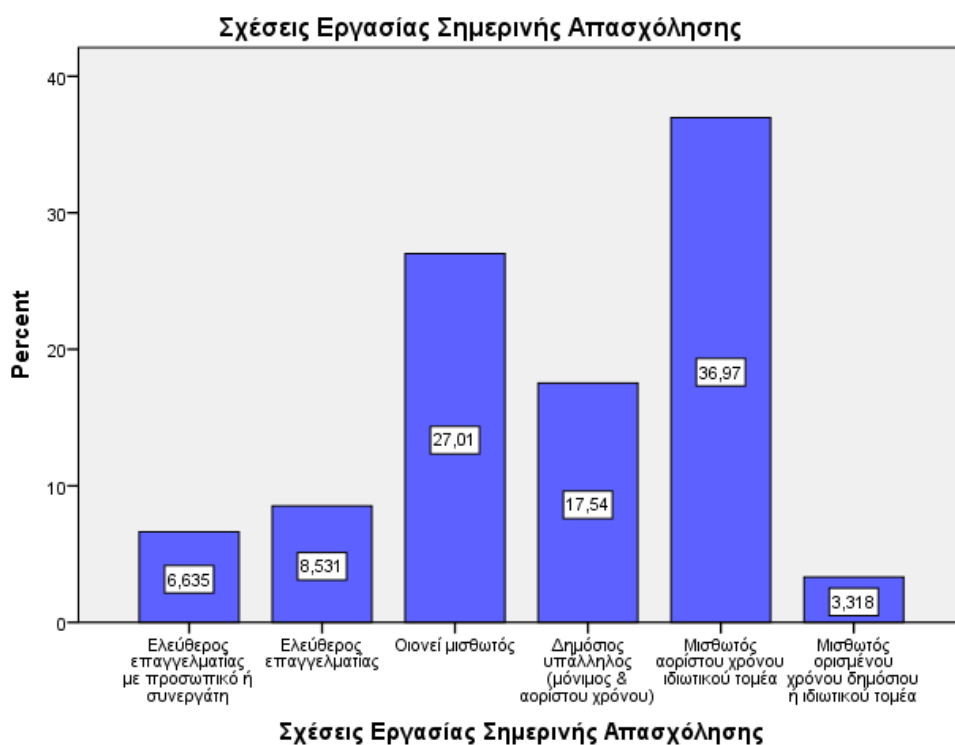
3.3.5.2 Σχέσεις εργασίας

Σημαντική διάσταση της σημερινής απασχόλησης των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. αποτελεί η σχέση εργασίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι περισσότεροι εργαζόμενοι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. είναι μισθωτοί αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα με ποσοστό 37%, ακολουθούν οι οιονεί μισθωτοί (ελεύθεροι επαγγελματίες σε έναν εργοδότη) με ποσοστό 27%, οι απασχολούμενοι στο δημόσιο με ποσοστό 17,5%, οι ελεύθεροι επαγγελματίες χωρίς προσωπικό με ποσοστό 8,5%, οι ελεύθεροι επαγγελματίες με προσωπικό ή συνεργάτη με ποσοστό 6,6% και, τέλος, οι μισθωτοί ορισμένου χρόνου ιδιωτικού ή δημοσίου τομέα με ποσοστό 3,3%. Με αθροιστικό ποσοστό 64%, οι μισθωτοί αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα και οι οιονεί μισθωτοί αποτελούν την πλειοψηφία των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες χωρίς προσωπικό και οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε έναν εργοδότη (οιονεί μισθωτοί) που χρησιμοποιούν δελτίο παροχής υπηρεσιών

υπερβαίνουν το 35,5% του δείγματος. Στον επόμενο Πίνακα 6 και στο Σχήμα 16 παρουσιάζονται τα στοιχεία της σχέσης εργασίας των Μ.Μ.Μ. του δείγματος.

Πίνακας 6. Σχέσεις εργασίας σημερινής απασχόλησης

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ελεύθερος επαγγελματίας με προσωπικό ή συνεργάτη	14	6,6
Ελεύθερος επαγγελματίας χωρίς προσωπικό	18	8,5
Ελεύθερος επαγγελματίας σε έναν εργοδότη (Οιονεί μισθωτός)	57	27
Δημόσιος υπάλληλος (μόνιμος & αορίστου χρόνου)	37	17,5
Μισθωτός αορίστου χρόνου ιδιωτικού τομέα	78	37
Μισθωτός ορισμένου χρόνου δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα	7	3,3
Σύνολο	211	100,0

Σχήμα 16. Σχέσεις εργασίας σημερινής απασχόλησης

3.3.5.3 Νομική μορφή και κλάδος οικονομικής δραστηριότητας επιχείρησης

Η νομική μορφή των επιχειρήσεων όπου απασχολούνται οι Μ.Μ.Μ. του δείγματος αποτελεί ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο. Το 48,3% απασχολείται σε ιδιωτική επιχείρηση – Ανώνυμη Εταιρία, το 12,3% σε ιδιωτική επιχείρηση – Προσωπική, το 10,9% σε ιδιωτική επιχείρηση – Ατομική, το 14,2% σε δημόσια υπηρεσία, το 6,2% σε Ν.Π.Δ.Δ (Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου), το 2,4% σε Ν.Π.Ι.Δ. (Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου), το 1,4% στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (δήμοι, δημοτικές επιχειρήσεις, περιφέρειες), το 3,8% σε δημόσια επιχείρηση και το 0,5% σε άλλη νομική μορφή επιχείρησης όπως Μ.Κ.Ο. (Πίνακας 7).

Πίνακας 7. Νομική μορφή επιχείρησης / οργανισμού κυρίας απασχόλησης

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Δημόσια υπηρεσία	30	14,2
Ν.Π.Δ.Δ.	13	6,2
Ν.Π.Ι.Δ.	5	2,4
Τοπική αυτοδιοίκηση (δήμοι, δημοτικές επιχειρήσεις, περιφέρειες,	3	1,4
Δημόσια επιχείρηση	8	3,8
Ιδιωτική επιχείρηση – Ανώνυμος Εταιρία	102	48,3
Ιδιωτική επιχείρηση – Προσωπική (Ε.Π.Ε., Ο.Ε., Ε.Ε.)	26	12,3
Ιδιωτική επιχείρηση - Ατομική	23	10,9
Άλλο	1	,5
Σύνολο	211	100,0

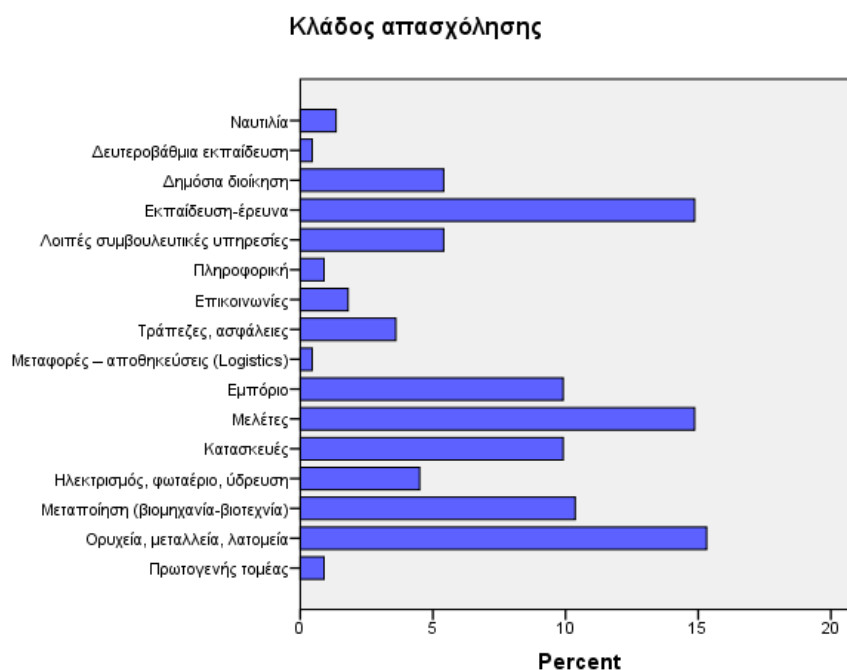
3.3.5.4 Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας επιχείρησης/οργανισμού απασχόλησης

Στους εργαζόμενους Μ.Μ.Μ. του δείγματος ζητήθηκε να απαντήσουν σε ποιο κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας εντάσσεται η επιχείρηση/οργανισμός όπου απασχολούνται (Πίνακας 8 και Σχήμα 17). Από τα στοιχεία προκύπτει ότι το 15,3% των Μ.Μ.Μ. του δείγματος κατά την περίοδο της έρευνας εργαζόταν σε επιχειρήσεις/οργανισμούς του κλάδου των ορυχείων (μεταλλεία, λατομεία), το 0,9% στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία), το 10,4% στην μεταποίηση (βιομηχανία, βιοτεχνία), το 4,5% στον ηλεκτρισμό-φωταέριο-ύδρευση, το 9,9% στις κατασκευές, το 14,9% στις μελέτες, το 9,9% στο εμπόριο, το 0,5% στις μεταφορές-αποθηκεύσεις (logistics), το 3,6% σε τράπεζες και ασφάλειες, το 1,8% στις

επικοινωνίες, το 0,9% στην πληροφορική, το 5,4% σε λοιπές συμβουλευτικές υπηρεσίες, το 14,9% στην εκπαίδευση και την έρευνα, το 5,4% στη δημόσια διοίκηση και σε λοιπές υπηρεσίες του ευρύτερου δημοσίου τομέα, το 0,5% στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το 1,4% στη ναυτιλία. Παρατηρείται ότι ένα συνολικό ποσοστό 40,1% των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. του δείγματος απασχολείται σε επιχειρήσεις/οργανισμούς του δευτερογενούς τομέα (ορυχεία – μεταλλεία, κατασκευές, ενέργεια, μεταποίηση-βιομηχανία).

Πίνακας 8. Κλάδος απασχόλησης

Κλάδος	Ποσοστό %
Πρωτογενής τομέας	0,9
Ορυχεία, μεταλλεία, λατομεία	15,3
Μεταποίηση (βιομηχανία-βιοτεχνία)	10,4
Ηλεκτρισμός, φωταέριο, ύδρευση	4,5
Κατασκευές	9,9
Μελέτες	14,9
Εμπόριο	9,9
Μεταφορές – αποθηκεύσεις (Logistics)	0,5
Τράπεζες, ασφάλειες	3,6
Επικοινωνίες	1,8
Πληροφορική	0,9
Λοιπές συμβουλευτικές υπηρεσίες	5,4
Εκπαίδευση-έρευνα	14,9
Δημόσια διοίκηση	5,4
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	0,5
Ναυτιλία	1,4
Σύνολο	100,0

Σχήμα 17. Κλάδος απασχόλησης

Συγκριτικά με την παλαιότερη έρευνα παρατηρείται ότι υπάρχει μια μείωση του συνολικού ποσοστού των Μ.Μ.Μ. που απασχολούνται σε επιχειρήσεις/οργανισμούς του δευτερογενούς τομέα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα εκείνης της έρευνας, αθροιστικά το 50,2% του δείγματος εργαζόταν στο κλάδο του δευτερογενούς τομέα, ενώ σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσης έρευνας το ποσοστό έχει μειωθεί στο 40,1%. Το γεγονός αυτό φαίνεται να οφείλεται στις επιπτώσεις που υπάρχουν στον δευτερογενή κλάδο απασχόλησης λόγω της οικονομικής κρίσης.

3.3.5.5 Τομέας αρμοδιοτήτων στην επιχείρηση/οργανισμό απασχόλησης

Όσον αφορά στον τομέα των αρμοδιοτήτων των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. του δείγματος, το 6,1% απασχολείται στην παραγωγή, το 6,7% στην επίβλεψη έργου, το 14,8% στις μελέτες, το 2,4% στην έκδοση πιστοποιητικών, το 6,7% σε συμβουλευτικές υπηρεσίες, το 6,7% στην έρευνα και ανάπτυξη, το 6,4% στην διασφάλιση ποιότητας, το 5,7% στην περιβαλλοντική διαχείριση και την ασφάλεια-υγεία, το 7,1% στην τεχνική υποστήριξη, το 1,7% στην πληροφορική υποστήριξη, το 1% στα logistics, το 5,1% στη διαχείριση έργου, το 8,1% στη διαχείριση-προώθηση πωλήσεων/marketing, το 1,3% στην οικονομική διαχείριση, το 1% στην διαχείριση ανθρώπινων πόρων, το 1% στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το 8,8% στην τριτοβάθμια εκπαίδευση/έρευνα, το

8,1% σε κεντρικές διευθυντικές δραστηριότητες και το 1,3% σε κάποιο άλλο τομέα (Πίνακας 9).

Πίνακας 9. Τομέας αρμοδιοτήτων

Τομέας	Ποσοστό %
Παραγωγή	6,1
Επίβλεψη έργου	6,7
Τεχνικές μελέτες	14,8
Έκδοση πιστοποιητικών	2,4
Συμβουλευτικές υπηρεσίες	6,7
Έρευνα και ανάπτυξη	6,7
Διασφάλιση ποιότητας	6,4
Περ. Διαχείριση, Ασφάλεια	5,7
Τεχνική υποστήριξη	7,1
Πληροφορική	1,7
Logistics	1,0
Διαχείριση έργου	5,1
Πωλήσεις/Marketing	8,1
Οικονομική διαχείριση	1,3
Διαχείριση ανθρώπινων πόρων	1,0
Δευτεροβάθμια/Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	1,0
Τριτοβάθμια εκπαίδευση/Έρευνα	8,8
Διευθυντικές δραστηριότητες	8,1
Άλλο	1,3
Σύνολο	100,0

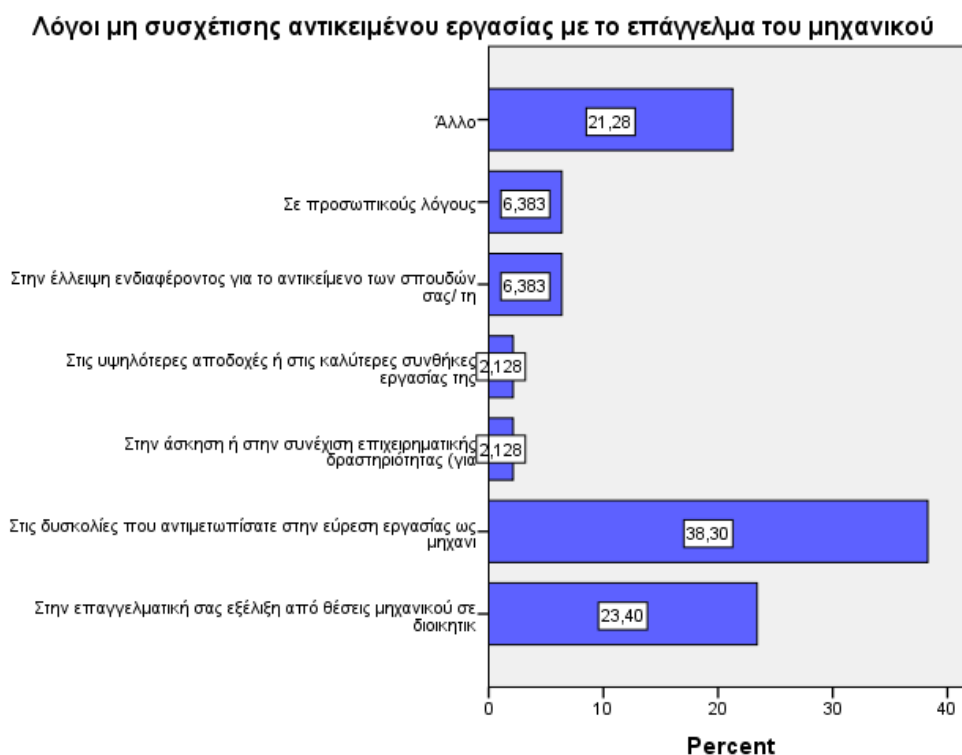
3.3.5.6 Αντικείμενο εργασίας σε σχέση με το δίπλωμα σπουδών

Στον επόμενο Πίνακα 10 αποτυπώνονται τα αποτελέσματα των απαντήσεων του δείγματος ως προς τη συσχέτιση του αντικειμένου εργασίας με το δίπλωμα σπουδών. Όπως προκύπτει από την έρευνα, το 49,8% των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. δήλωσε πως απασχολείται στο αντικείμενο της ειδικότητας του Μ.Μ.Μ., το 4,7% απασχολείται σε άλλη ειδικότητα μηχανικού, το 19,9% συνδυάζει περισσότερες από μια ειδικότητες μηχανικού στην εργασία του και το 2,8% συνδυάζει ειδικότητα μηχανικού με οικονομία και διοίκηση. Το 2,4% έχει ως βασικό αντικείμενο απασχόλησης την οικονομία και διοίκηση και το 19,9% έχει αντικείμενο μη σχετικό με το δίπλωμα του Μ.Μ.Μ.

Πίνακας 10. Αντικείμενο σημερινής εργασίας και συσχέτιση με δίπλωμα σπουδών

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Σχετικό με την ειδικότητά σας	105	49,8
Άλλης ειδικότητας μηχανικού	10	4,7
Συνδυασμός περισσότερων ειδικοτήτων μηχανικού	42	19,9
Συνδυασμός ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση	6	2,8
Οικονομία και Διοίκηση	5	2,4
Άσχετο με το αντικείμενο των σπουδών	42	19,9
Άλλο	1	,5
Σύνολο	211	100,0

Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος που το αντικείμενο εργασίας τους δεν έχει κατά κύριο λόγο σχέση με το επάγγελμα του μηχανικού ρωτήθηκαν για το που οφείλεται το γεγονός αυτό (Σχήμα 18).

Σχήμα 18. Λόγοι μη συσχέτισης αντικειμένου εργασίας με το επάγγελμα του μηχανικού

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, το 38,3% όσων ετεροαπασχολούνται δήλωσαν ότι αυτό οφείλεται στις δυσκολίες που αντιμετώπισαν στην εύρεση εργασίας ως μηχανικοί, το 23,4% στην επαγγελματική εξέλιξη που είχαν από θέσεις μηχανικού σε άλλες θέσεις, το 6,3% σε προσωπικούς λόγους, το 6,3% στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το αντικείμενο των σπουδών, το 2,1% στις υψηλότερες αποδοχές ή στις καλύτερες συνθήκες της παρούσης απασχόλησης, το 2,1% στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας και τέλος το 21,3% σε άλλους λόγους.

3.3.5.7 Διάθεση διατήρησης σημερινής απασχόλησης

Η πλειονότητα των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. του δείγματος με ποσοστό 59,2% επιθυμούν να παραμείνουν στη σημερινή θέση εργασίας τους. Το 10,4% των ερωτώμενων εργάζεται προσωρινά προσδοκώντας κάτι καλύτερο και, επίσης 10,4% παραμένει αναγκαστικά στην θέση εργασίας του διότι είναι πολύ δύσκολο να βρει άλλη. Το 18,5% εμφανίζεται μερικώς ευχαριστημένο καθώς δηλώνει ότι θα παρέμενε σε αυτή την απασχόληση εφόσον είχε κάποια καλύτερη εξέλιξη ή καλύτερη αμοιβή και, τέλος, το 1,3% δηλώνει «δεν ξέρω/δεν απαντώ». Αθροιστικά, φαίνεται ότι το 21% των εργαζομένων παραμένει στην δουλειά του χωρίς να το επιθυμεί (Πίνακας 11).

Πίνακας 11. Παραμονή στη σημερινή θέση εργασίας

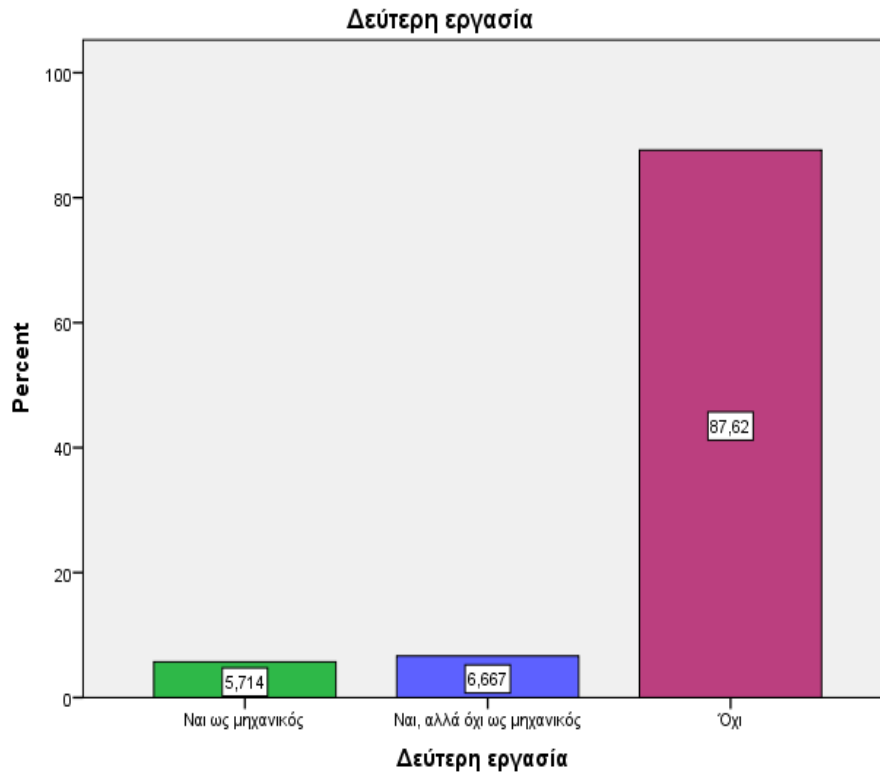
	Συχνότητα	Ποσοστό %
Εργάζομαι προσωρινά, προσδοκώντας κάτι καλύτερο	22	10,4
Παραμένω αναγκαστικά διότι είναι πολύ δύσκολο να βρω άλλη δουλειά	22	10,4
Θα παραμείνω μόνο αν έχω εξέλιξη (θέσης/απολαβών)	39	18,5
Θα επιθυμούσα να παραμείνω για αρκετό καιρό ακόμη	125	59,2
Δεν ξέρω, δεν απαντώ	3	1,4
Σύνολο	211	100,0

3.3.5.8 Δεύτερη εργασία

Εκτός από την κύρια απασχόληση, οι εργαζόμενοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος ρωτήθηκαν αν δραστηριοποιούνται επαγγελματικά και σε δεύτερη εργασία. Η συντριπτική πλειοψηφία δήλωσε ότι δεν απασχολείται σε άλλη εργασία με ποσοστό 87,6% αντίθετα με το 12,4% των εργαζομένων έχει και δεύτερη

δουλειά. Οι μισοί σχεδόν από τους Μ.Μ.Μ. που έχουν και δεύτερη δουλειά (5,7%) απασχολούνται στο αντικείμενο του μηχανικού, ενώ οι υπόλοιποι (6,7%) σε αντικείμενο άσχετο με αυτό του μηχανικού (Σχήμα 19).

Σχήμα 19. Απασχόληση σε δεύτερη εργασία

Όσον αφορά στη δεύτερη εργασία και το φύλο παρατηρείται, με βάση τα δεδομένα του Πίνακα 12 οι άνδρες απασχολούνται σε δεύτερη εργασία σε ποσοστό 14,6% ενώ οι γυναίκες σε ποσοστό 6,8% (Πίνακας 12).

Πίνακας 12. Δεύτερη απασχόληση και φύλο

Φύλο	Δεύτερη εργασία			Σύνολο
	<i>Ναι ως μηχανικός</i>	<i>Ναι, αλλά όχι ως μηχανικός</i>	<i>Όχι</i>	
<i>Άνδρας</i>	11	11	129	151
<i>Ποσοστό %</i>	7,3%	7,3%	85,4%	71,9%
<i>Γυναίκα</i>	1	3	55	59
<i>Ποσοστό %</i>	1,7%	5,1%	93,2%	21,3%
Σύνολο	12	14	184	210
Ποσοστό %	5,71%	6,7%	87,6%	100%

3.3.5.9 Ώρες Απασχόλησης

Οι εργαζόμενοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος απασχολούνται στην κύρια εργασία τους κατά μέσο όρο 45,10 ώρες/εβδομάδα. Αθροιστικά, το 58,3% εργάζονται περισσότερες από 40 ώρες/εβδομάδα που σημαίνει ότι ξεπερνούν τις 8 ώρες ημερησίως. Το 22,3% των εργαζομένων εργάζεται 50 ώρες/εβδομάδα ενώ υπάρχει και ένα ποσοστό 10,9% όπου εργάζεται περισσότερες από 60 ώρες ανά εβδομάδα. Αντίθετα, υπάρχει ένα ποσοστό 8,1% όπου εργάζεται λιγότερο από 40 ώρες/εβδομάδα. Όσον αφορά τώρα στη δεύτερη εργασία, ο μέσος όρος απασχόλησης είναι 13,4 ώρες/εβδομάδα. Όσοι κάνουν μία δουλειά απασχολούνται κατά μέσο όρο 45,85 ώρες/εβδομάδα και όσοι κάνουν δύο δουλειές παρουσιάζουν συνολική εργασία 53,44 ώρες/εβδομάδα κατά μέσο όρο.

3.3.5.10 Ετήσιες μικτές απολαβές

Οι εργαζόμενοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος ρωτήθηκαν για τις ετήσιες μικτές απολαβές τους όπως αυτές προκύπτουν από το σύνολο των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων (κύρια και δεύτερη εργασία). Τα εισοδήματα των εργαζομένων μετρήθηκαν μέσω μιας εξαβάθμιας τακτικής (ordinal) κλίμακας. Όπως προκύπτει το 22,7% των εργαζομένων δηλώνουν μικτά ετήσια εισοδήματα μέχρι 15.000 ευρώ και το μόλις το 18% μικτά εισοδήματα 30.000 ευρώ και άνω. Το μεγαλύτερο ποσοστό (31,8%) συγκεντρώνεται στην κλίμακα με ετήσιες μικτές απολαβές από 20.000 ευρώ – 30.000 ευρώ. Με βάση τα παραπάνω, περίπου 3 στους 4 εργαζόμενους Μ.Μ.Μ. αμείβονται με λιγότερα από 30.000 ευρώ. Επίσης ένα ποσοστό 9,5% δεν θέλησε να απαντήσει στη συγκεκριμένη ερώτηση. Στον επόμενο Πίνακα (Πίνακας 13) παρουσιάζονται αναλυτικά οι κλίμακες και τα αποτελέσματα όπως προκύπτουν.

Πίνακας 13. Ετήσιες μικτές απολαβές

	Συχνότητα	Ποσοστό %	Αθροιστικό Ποσοστό %
Από 0- 5.000 ευρώ	10	4,7	4,7
Από 5.001 έως 10.000 ευρώ	6	2,8	7,6
Από 10.001 έως 15.000 ευρώ	32	15,2	22,7
Από 15.001 έως 20.000 ευρώ	38	18,0	40,8
Από 20.001 έως 30.000 ευρώ	67	31,8	72,5
Από 30.001 ευρώ και πάνω	38	18,0	90,5
Δεν απαντώ	20	9,5	100,0
Σύνολο	211	100,0	

3.3.5.11 Χαρακτηριστικά μισθωτής εργασίας

Οι μισθωτοί όλων των κατηγοριών αποτελούν το 67,3% του δείγματος. Οι κυριότερες σχέσεις εργασίας μεταξύ των μισθωτών είναι εκείνες των μισθωτών με σύμβαση αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα (37%) και των οικονομικών μισθωτών (27%). Οι μισθωτοί ορισμένου χρόνου δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα ανέρχονται σε μόλις 3,3%. Για τους μισθωτούς όλων των κατηγοριών εξετάστηκαν και παρουσιάζονται στη συνέχεια της μελέτης τα ακόλουθα στοιχεία:

- Τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων στις οποίες εργάζονται και πιο συγκεκριμένα:
  - Το μέγεθος των επιχειρήσεων βάσει πλήθους εργαζόμενων.
  - Η μείωση των απασχολούμενων μηχανικών κατά τα τελευταία τρία χρόνια.
  - Η επίδραση και τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης (μείωση εισοδημάτων, μεταβολή ωραρίου κλπ.).
- Τα χαρακτηριστικά του εργασιακού πλαισίου απασχόλησης των μισθωτών, μεταξύ των οποίων το είδος της σύμβασης εργασίας (ατομική ή συλλογική, πλήρους ή μερικής απασχόλησης) και η εφαρμογή πρακτικών διευθέτησης χρόνου.
- Οι πεποιθήσεις των μισθωτών ως προς τον κίνδυνο απώλειας της θέσης εργασίας τους αλλά και τις θετικές προοπτικές εξέλιξης που προσφέρει η επιχείρηση.

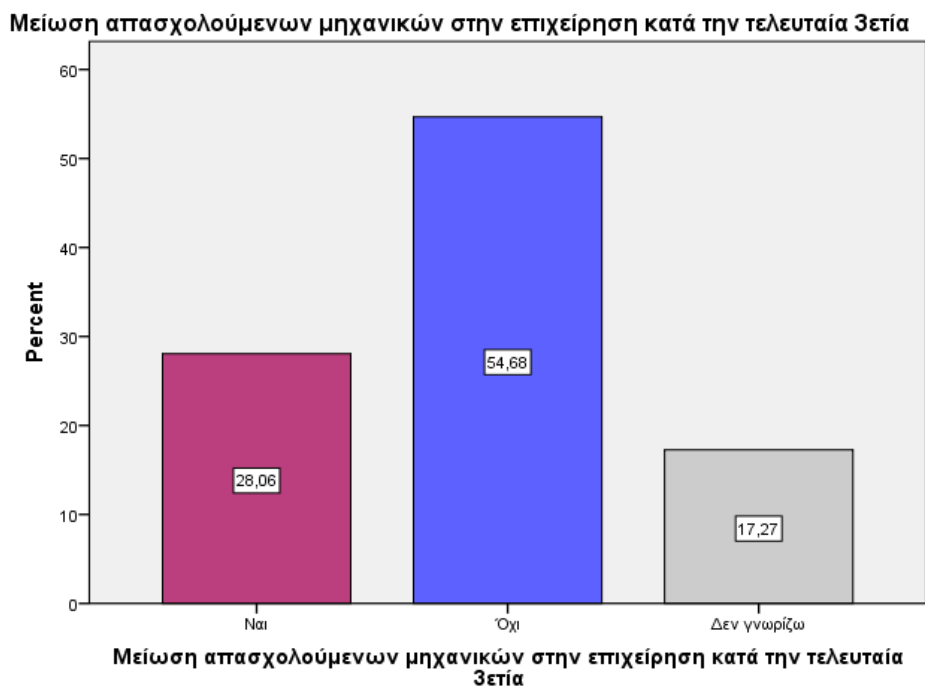
A. Χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που απασχολούν μισθωτούς

Για την ταξινόμηση του μεγέθους των επιχειρήσεων βάσει προσωπικού, χρησιμοποιήθηκε η Οδηγία 2003/361/EC της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurora, 2003), σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και τις Μεγάλες Επιχειρήσεις, με το μεταξύ τους όριο να τοποθετείται στους 250 εργαζόμενους. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα οι μισθωτοί του δείγματος εργάζονται κατά 67,4% σε ΜΜΕ και κατά 32,6% σε Μεγάλες Επιχειρήσεις. Επίσης, σύμφωνα με την Οδηγία 2003/361/EC μεταξύ των ΜΜΕ, διακρίνονται οι επιμέρους κατηγορίες των πολύ μικρών επιχειρήσεων (1 έως 9 εργαζ.), των μικρών επιχειρήσεων (10 έως 49 εργαζ.) και των μεσαίων επιχειρήσεων (50 έως 249 εργαζ.). Στις πολύ μικρές επιχειρήσεις απασχολείται το 9,6% των εργαζομένων Μ.Μ.Μ., στις μικρές επιχειρήσεις απασχολείται το 25,2% των εργαζομένων Μ.Μ.Μ. και στις μεσαίες επιχειρήσεις το 32,6% (Πίνακας 14).

Πίνακας 14. Απασχόληση μισθωτών Μ.Μ.Μ. ανά μέγεθος επιχείρησης

Κατηγορίες Μεγέθους Επιχειρήσεων				
Πολύ μικρές	Μικρές	Μεσαίες	Μεγάλες	
<i>1 έως 9 Εργαζ.</i>	<i>10 έως 49 Εργαζ.</i>	<i>49 έως 249 Εργαζ.</i>	<i>250 έως 999 Εργαζ.</i>	<i>>1000 Εργαζ.</i>
9,6%	25,2%	32,6%	14,8%	17,8%
Μ.Μ.Ε. : 67,4%			Μεγάλες: 32,6%	

Οι μισθωτοί Μ.Μ.Μ. του δείγματος ρωτήθηκαν επίσης για τον αν έχει υπάρξει μείωση του αριθμού των μηχανικών γενικότερα στην επιχείρηση όπου εργάζονται τα τελευταία 3 χρόνια. Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, το 57,7% των μισθωτών δηλώνει ότι δεν έχει υπάρξει μείωση του αριθμού των μηχανικών στην επιχείρηση όπου απασχολούνται τα τελευταία 3 χρόνια και το 28,1% ότι ο αριθμός των μηχανικών μειώθηκε. Το υπόλοιπο 17,3% δήλωσε ότι δεν γνωρίζει αν έχουν μειωθεί οι μηχανικοί στην επιχείρηση (Σχήμα 20).

Σχήμα 20. Μείωση των απασχολούμενων μηχανικών τα τελευταία 3 χρόνια

Τέλος, από τους μισθωτούς και τους οιονεί μισθωτούς του δείγματος ζητήθηκε να απαντήσουν για το αν υπάρχουν αλλαγές στην επιχείρηση όπου εργάζονται τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης. Το 90,8% των ερωτηθέντων απάντησε καταφατικά. Σύμφωνα με τις απαντήσεις, το 45,6% δήλωσε πως έχει υπάρξει μείωση των απολαβών, το 41,4% μείωση παροχών, το 8,3% μεταβολή ωραρίου και το 4,7% μεταβολή εργασιακού καθεστώτος (Πίνακας 15).

Πίνακας 15. Μεταβολές στην επιχείρηση λόγω της κρίσης

Μεταβολή	Ποσοστό %
Μείωση απολαβών	45,6
Μείωση παροχών	41,4
Μεταβολή ωραρίου	8,3
Μεταβολή εργασιακού καθεστώτος	4,7
Σύνολο	100,0

B. Το εργασιακό πλαίσιο της απασχόλησης των μισθωτών

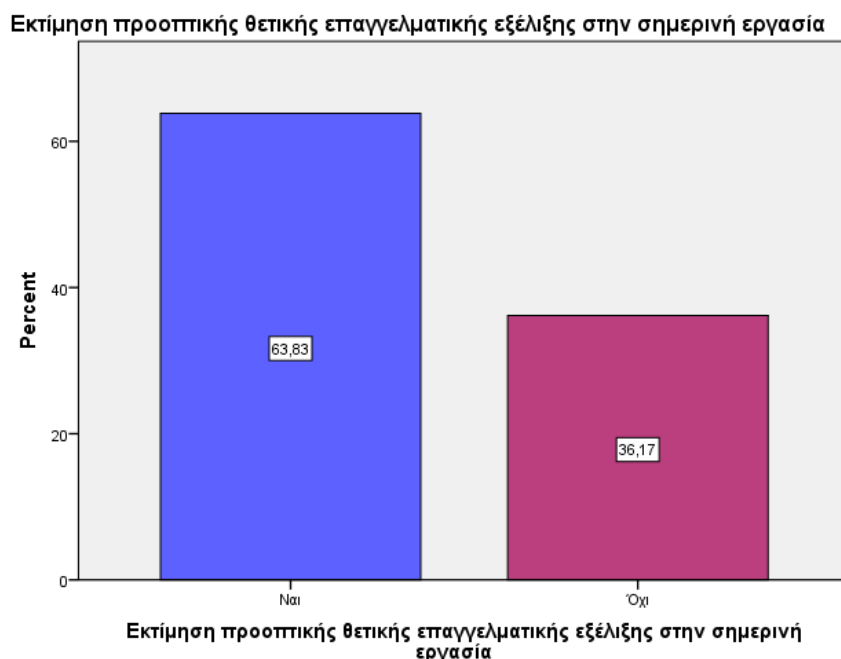
Το εργασιακό πλαίσιο εξετάστηκε κυρίως υπό την οπτική της σύμβασης εργασίας των μισθωτών. Η πρώτη ερώτηση αφορούσε το κατά πόσο οι συμβάσεις είναι ατομικές ή συλλογικές και η δεύτερη αν αφορούν σε πλήρη ή μερική απασχόληση.

Το 87,9% των μισθωτών του δείγματος έχει ατομική σύμβαση με τον εργοδότη του, το 7,1% εργάζεται με όρους συλλογικής σύμβασης εργασίας και το 4,1% εργάζεται χωρίς σύμβαση ή με σύμβαση έργου. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι το σύνολο σχεδόν των μισθωτών (94,5%) εργάζεται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης. Παρατηρείται, ωστόσο, η εμφάνιση ενός νέου εργασιακού πλαισίου που είναι η εργασία χωρίς σύμβαση ή εργασία με σύμβαση έργου.

Όσον αφορά τις πρακτικές διευθέτησης του χρόνου εργασίας των εργαζομένων του δείγματος, το λεγόμενο ελαστικό ωράριο, προκύπτει ότι εφαρμόζεται από το 44,1% των επιχειρήσεων. Οι περισσότερες επιχειρήσεις που εφαρμόζουν το ελαστικό ωράριο είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις – Ανώνυμες Εταιρείες.

Γ. Πεποιθήσεις μισθωτών

Οι ερωτηθέντες μισθωτοί Μ.Μ.Μ. κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν αισθάνονται ότι κινδυνεύουν να χάσουν την εργασία τους στο άμεσο μέλλον. Το 64% εξ' αυτών εκτιμά ότι δεν κινδυνεύει να χάσει την εργασία του στο άμεσο μέλλον, ενώ το 36% εκτιμά το αντίθετο. Επιπλέον, το 63,8% πιστεύει πως στην εταιρεία που απασχολείται υπάρχουν θετικές προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης και το 36,2% αισθάνεται ότι δεν υπάρχουν προοπτικές εξέλιξης στη σημερινή τους δουλειά (Σχήμα 21).

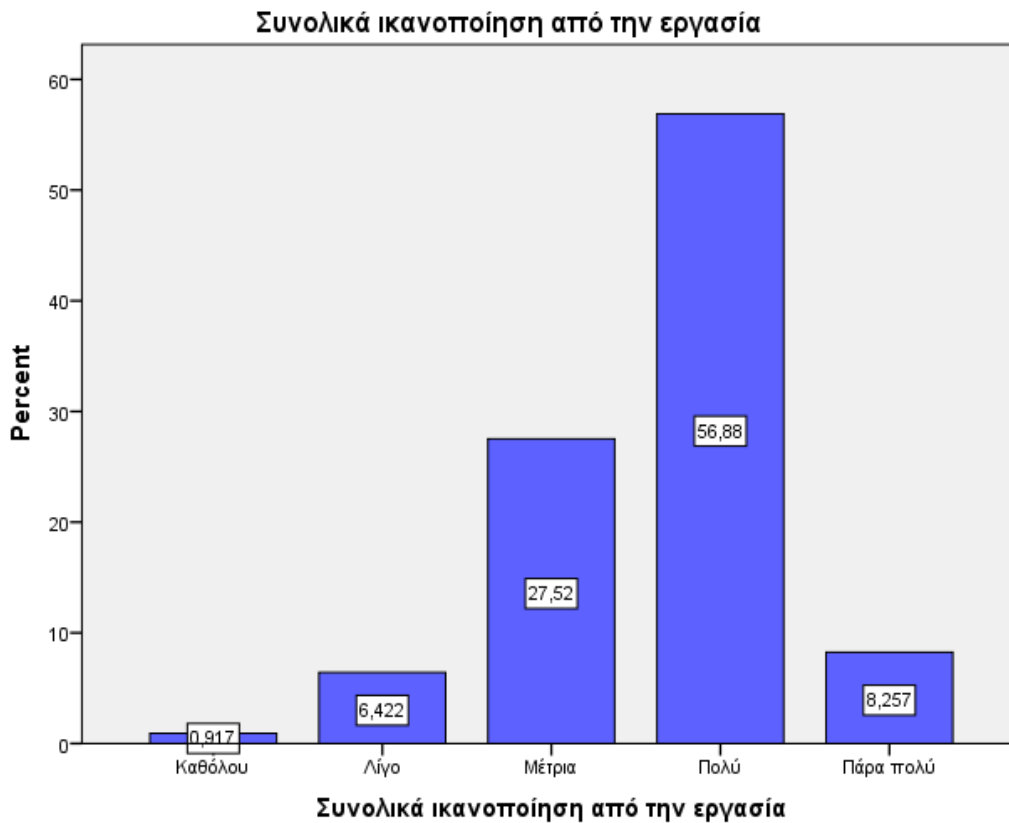
Σχήμα 21. Εκτίμηση θετικής επαγγελματικής εξέλιξης μισθωτών και οιονεί μισθωτών στην σημερινή εργασία

3.4 Αντιλήψεις και στάσεις σχετικά με την εργασία

Η διερεύνηση των αντιλήψεων και στάσεων των ερωτώμενων σε σχέση με την εργασία τους πραγματοποιήθηκε στις δύο έρευνες (ήτοι της Σχολής που αφορούσε σε απόφοιτους Μ.Μ.Μ. της περιόδου 1995-2002 και του Γραφείου Διασύνδεσης – Εξυπηρέτησης Φοιτητών και Νέων Αποφοίτων που αφορούσε απόφοιτους της περιόδου 2002-2010 όλων των Σχολών του ΕΜΠ) με κοινές ερωτήσεις. Ωστόσο, στην έρευνα που αφορούσε αποκλειστικά αποφοίτους της Σχολής Μ.Μ.Μ. υπήρξαν ορισμένες επιπρόσθετες ερωτήσεις, προκειμένου να καταστεί εφικτή η σύγκριση με τα αποτελέσματα της έρευνας του 2007, που είχε πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο εορτασμού των 60χρονων της εν λόγω Σχολής. Στις επόμενες παραγράφους αναλύονται τα αποτελέσματα αναφορικά με τις αντιλήψεις και στάσεις για την εργασία, επισημαίνοντας τις ερωτήσεις εκείνες που τέθηκαν μόνο στο δείγμα που εξετάστηκε από την έρευνα της Σχολής Μ.Μ.Μ.

3.4.1 Ικανοποίηση από τη σημερινή εργασία

Η συγκεκριμένη ερώτηση τέθηκε μόνο στην έρευνα της Σχολής και αφορούσε απόφοιτους της περιόδου 1995 – 2002. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα ρωτήθηκαν για το πόσο ικανοποιημένοι αισθάνονται συνολικά από την εργασία τους με τη βοήθεια μιας κλίμακας από 1 έως 5 (1: καθόλου ικανοποιημένος, 5: πάρα πολύ ικανοποιημένος). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα το 8,2% των ερωτώμενων Μ.Μ.Μ. του δείγματος δηλώνουν πάρα πολύ ικανοποιημένοι, το 56,9% δηλώνουν πολύ ικανοποιημένοι, το 27,5% μέτρια ικανοποιημένοι, το 6,4% λίγο ικανοποιημένοι και το 1% καθόλου ικανοποιημένοι (Σχήμα 22). Αθροιστικά το 65,1% του δείγματος δηλώνουν πολύ έως πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Ο μέσος βαθμός ικανοποίησης (3,65) βρίσκεται ανάμεσα στο 3 (μέτρια ικανοποιημένος) και στο 4 (πολύ ικανοποιημένος).

Σχήμα 22. Ικανοποίηση συνολικά από την εργασία

3.4.2 Δυσκολίες κατά την επαγγελματική εξέλιξη

Η ερώτηση αυτή αφορούσε, επίσης, μόνο τους απόφοιτους της περιόδου 1995 – 2002. Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. της περιόδου αυτής ρωτήθηκαν για το αν αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επαγγελματική τους εξέλιξη και που οφείλονται αυτές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους το 40,2% δεν αντιμετώπισε και δεν αντιμετωπίζει γενικότερα κάποιες δυσκολίες στην επαγγελματική εξέλιξη.

Από το υπόλοιπο 59,8% που δήλωσαν πως αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά την επαγγελματική τους εξέλιξη, το 8,5% το αποδίδει στην έλλειψη ευκαιριών, το 5,1% στη διάκριση λόγω φύλου (θα αναλυθεί περαιτέρω σε επόμενη ενότητα), το 0,9% στην έλλειψη μεταπτυχιακού και τέλος το 45,3% σε άλλους λόγους (Πίνακας 16).

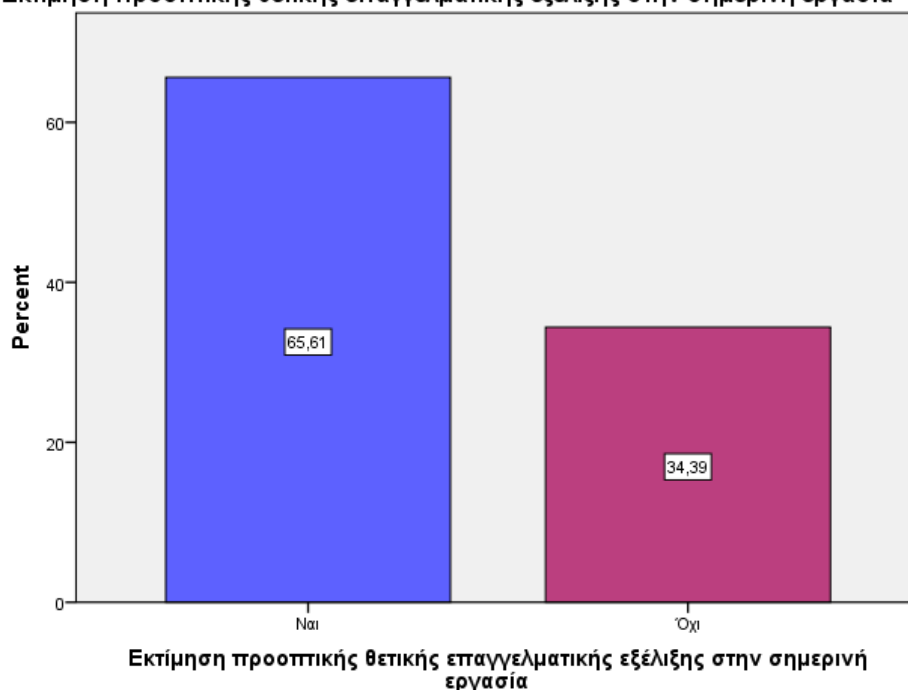
Πίνακας 16. Δυσκολίες στην επαγγελματική εξέλιξη

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Δεν αντιμετωπίσα καμία δυσκολία	47	40,2
Διάκριση λόγω φύλου	6	5,1
Έλλειψη μεταπτυχιακού	1	0,9
Έλλειψη ευκαιριών	10	8,5
Άλλοι λόγοι	53	45,3
Σύνολο	117	100,0

3.4.3 Προοπτικές εξέλιξης στη σημερινή θέση εργασίας

Την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας το 65,6% των Μ.Μ.Μ. του δείγματος εκτιμά ότι στην απασχόληση του υπάρχουν θετικές προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης ενώ το 34,4% δηλώνει πως δεν έχει θετικές προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης στην τρέχουσα δουλειά του (Σχήμα 23).

Εκτίμηση προοπτικής θετικής επαγγελματικής εξέλιξης στην σημερινή εργασία

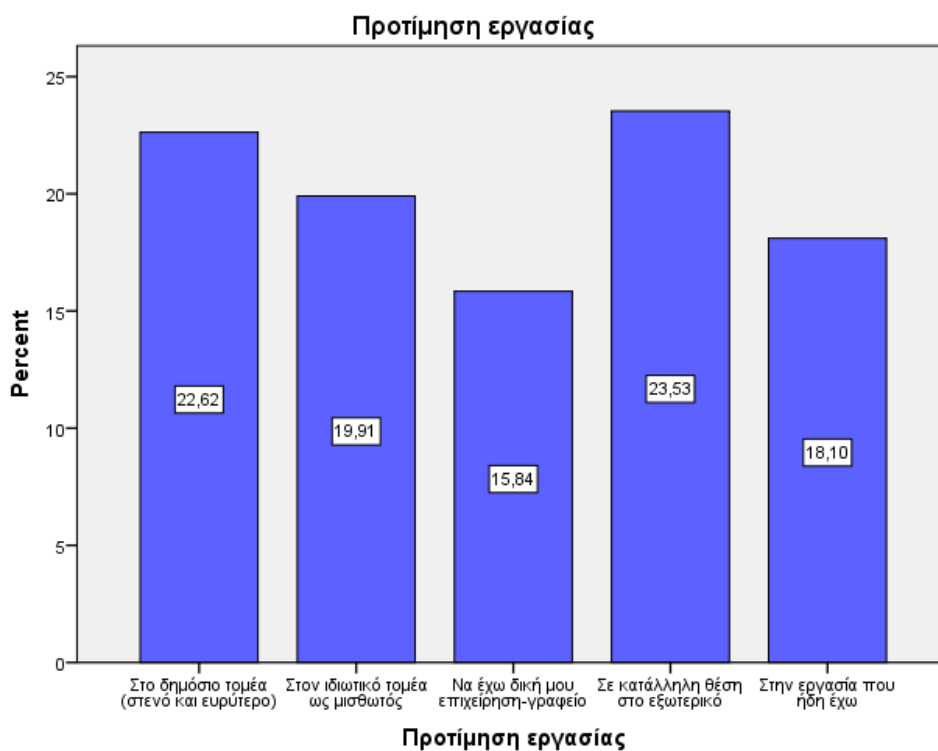
Σχήμα 23. Ύπαρξη θετικών προοπτικών εξέλιξης στην τρέχουσα εργασία

Παρατηρείται ότι σε σχέση με την έρευνα του 2007, οι εκτιμήσεις των Μ.Μ.Μ. του δείγματος για θετικές προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης στην σημερινή τους απασχόληση έχουν **διαφοροποιηθεί αρνητικά**, καθώς στην

παλαιότερη έρευνα **το 80,7%** των Μ.Μ.Μ. εκείνου του δείγματος θεωρούσε ότι είχε **θετικές προοπτικές** εξέλιξης επαγγελματικά.

3.4.4 Προτίμηση Εργασίας

Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα ζητήθηκε να δηλώσουν πού θα προτιμούσαν να εργάζονται (στο δημόσιο τομέα, στον ιδιωτικό τομέα, σε δική μου επιχείρηση, στο εξωτερικό ή στην εργασία που ήδη έχουν). Οι απαντήσεις των Μ.Μ.Μ. του δείγματος είναι μοιρασμένες με το υψηλότερο ποσοστό ωστόσο να συγκεντρώνεται σε κατάλληλη θέση στο εξωτερικό και το χαμηλότερο στο να έχω δική μου επιχείρηση (Σχήμα 24).

Σχήμα 24. Προτίμηση εργασίας

Αναλυτικότερα, το 22,6% δήλωσε ότι θα προτιμούσε να εργάζεται στο δημόσιο τομέα, με την ευρύτερη έννοια, το 19,9% στον ιδιωτικό τομέα, το 15,8% θα προτιμούσε να έχει δική του επιχείρηση, το 23,5% σε κατάλληλη θέση στο εξωτερικό και το 18,1% στην εργασία που ήδη έχει.

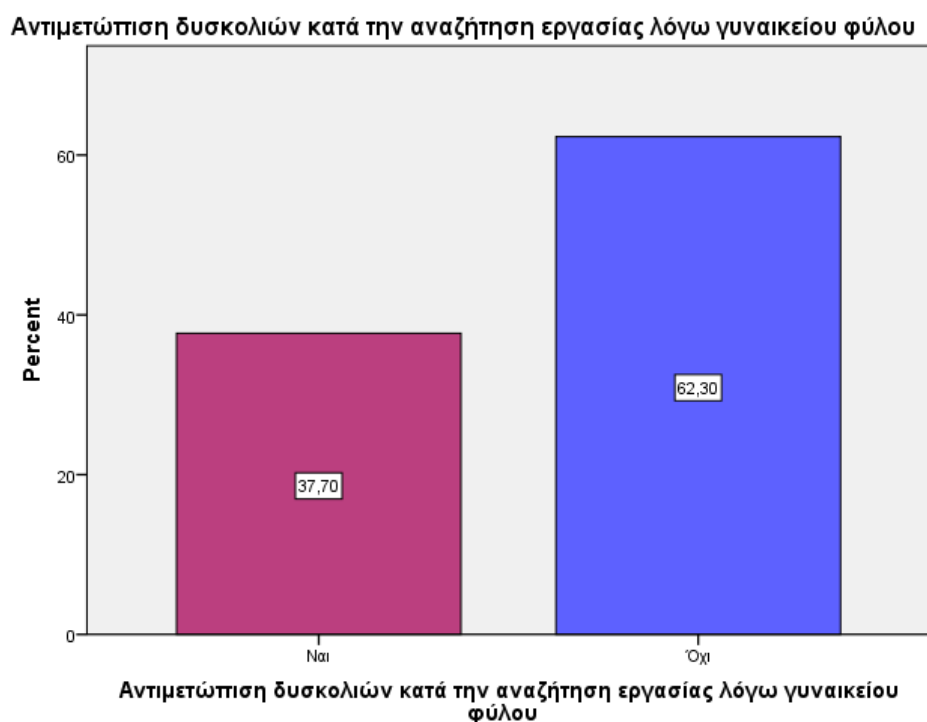
Αξίζει να αναφερθεί ότι σε σχέση με παλαιότερη έρευνα παρατηρείται **αύξηση** της προτίμησης **εργασίας στο εξωτερικό**, γεγονός το οποίο αποδίδεται με την σημερινή οικονομική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα (μείωση θέσεων

εργασίας, εργασιακές μεταβολές, φορολογία, κτλ.). Σημαντικό στοιχείο επίσης είναι η μείωση της προτίμησης των Μ.Μ.Μ. να αποκτήσουν τη δική τους επιχείρηση δεδομένου ότι οι μηχανικοί που διατηρούν δική τους επιχείρηση στη χώρα μας αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες δυσκολίες τα τελευταία χρόνια λόγω μείωσης του κύκλου εργασιών και αύξησης των εξόδων των επιχειρήσεων (φορολογία, εισφορές, κτλ.).

3.4.5 Διάκριση λόγω φύλου

Σε αρκετές περιπτώσεις, ειδικότερα κατά το παρελθόν, οι γυναίκες μηχανικοί βρίσκονταν αντιμέτωπες στους χώρους εργασίας με προβλήματα διάκρισης λόγω του φύλου τους. Επιπλέον, η ύπαρξη οικογενειακών υποχρεώσεων στις γυναίκες είναι ένα άλλο ζήτημα που αρκετές φορές φαίνεται να έχει σταθεί εμπόδιο στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Για τους λόγους αυτούς, οι γυναίκες Μ.Μ.Μ. του δείγματος ρωτήθηκαν για το αν αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά την αναζήτηση εργασίας λόγω του φύλου τους. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (ποσοστό 62,3%) δήλωσαν ότι δεν αντιμετώπισαν δυσκολία κατά την εύρεση εργασίας λόγω του φύλου τους (Σχήμα 25).

Σχήμα 25. Διάκριση λόγω φύλου κατά την αναζήτηση εργασίας

Όσον αφορά στο υπόλοιπο 37,7% που δήλωσαν πως αντιμετώπισαν δυσκολίες λόγω του φύλου τους, το 91,3% εξ' αυτών αντιμετώπισαν

δυσκολίες καθώς οι εργοδότες είχαν την άποψη ότι οι άνδρες ήταν καταλληλότεροι για την αντίστοιχη θέση του μηχανικού, ενώ το 8,7% έθεσαν ως κύριο λόγο την ύπαρξη οικογενειακών υποχρεώσεων (Πίνακας 17).

Πίνακας 17. Προβλήματα σταδιοδρομίας λόγω φύλου

Λόγοι	Συχνότητα	Ποσοστό %
Ύπαρξη οικογενειακών υποχρεώσεων (παιδιά, γονείς)	2	8,7
Άποψη εργοδοτών για μεγαλύτερη καταλληλότητα των ανδρών μηχανικών	21	91,3
Σύνολο	23	100

3.4.6 Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης/επιμόρφωσης

Οι απόφοιτοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος ρωτήθηκαν για το αν έχουν παρακολουθήσει ή παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης/επιμόρφωσης. Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος το 75,6% έχει παρακολουθήσει ή παρακολουθεί τέτοιου είδους σεμινάρια, ενώ το 24,4% απάντησε αρνητικά.

Όσοι απάντησαν αρνητικά ρωτήθηκαν για τους λόγους για τους οποίους δεν έχουν παρακολουθήσει μέχρι σήμερα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης. Ως σημαντικότεροι λόγοι (πρώτη επιλογή) αναφέρθηκαν ότι δεν προσφέρουν τα αναμενόμενα (ποσοστό 17%), ότι δεν είναι απαραίτητα (ποσοστό 17%), η έλλειψη διαθέσιμου χρόνου (ποσοστό 43,4%) και το υψηλό κόστος συμμετοχής (ποσοστό 13,2%). Ως δεύτερη επιλογή, οι λόγοι που αναφέρθηκαν ήταν: η έλλειψη χρόνου (37%), το υψηλό κόστος συμμετοχής (22,2%), το ότι δεν είναι απαραίτητα (18,5%) και δεν προσφέρουν τα αναμενόμενα (7,4%). Επίσης, σε ποσοστό 14,8% δηλώθηκαν άλλοι λόγοι.

3.4.7 Χαρακτηριστικά σημαντικά για την επαγγελματική εξέλιξη

Στους απόφοιτους Μ.Μ.Μ. του δείγματος τέθηκε η ερώτηση για το ποια χαρακτηριστικά θεωρούν ως τα πιο σημαντικά για την επαγγελματική εξέλιξη. Οι ερωτώμενοι μπορούσαν να διαλέξουν μέχρι 2 επιλογές ιεραρχικά με την πρώτη επιλογή για το πιο σημαντικό και τη δεύτερη επιλογή για το λιγότερο σημαντικό χαρακτηριστικό. Τα χαρακτηριστικά που μπορούσαν να διαλέξουν ήταν τα εξής:

- Διοικητικές, οργανωτικές ικανότητες
- Πρωτοβουλία

- Ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας
- Δημιουργικότητα, καινοτομική διάθεση, φαντασία
- Αναλυτική και συνθετική σκέψη
- Αποτελεσματικότητα, μεθοδικότητα

Σύμφωνα με τις απαντήσεις που δόθηκαν, ως 1^η επιλογή και σημαντικότερη για την επαγγελματική τους εξέλιξη το 34,4% δηλώνει τις διοικητικές-οργανωτικές ικανότητες, το 15,8% την πρωτοβουλία, το 22,6% την ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας, το 7,7% την δημιουργικότητα-καινοτομική διάθεση-φαντασία, το 10,4% την αναλυτική και συνθετική σκέψη και τέλος το 9% την αποτελεσματικότητα και την μεθοδικότητα (Πίνακας 18).

Πίνακας 18. Σημαντικά προσωπικά χαρακτηριστικά ως προς την υφιστάμενη επαγγελματική εξέλιξη (1η Επιλογή)

Χαρακτηριστικά	Ποσοστό %
Διοικητικές, οργανωτικές, ικανότητες	34,4
Πρωτοβουλία	15,8
Ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας	22,6
Δημιουργικότητα, Καινοτομική διάθεση, φαντασία	7,7
Αναλυτική και συνθετική σκέψη	10,4
Αποτελεσματικότητα, μεθοδικότητα	9,0
Σύνολο	100,0

Ως 2^η επιλογή, το 4,2% των ερωτηθέντων δηλώνει τις διοικητικές-οργανωτικές ικανότητες, το 9% την πρωτοβουλία, το 21,2% την ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας, το 16,4% την δημιουργικότητα-καινοτομική διάθεση-φαντασία, το 17,5% την αναλυτική και συνθετική σκέψη και, τέλος, το 31,7% την αποτελεσματικότητα και τη μεθοδικότητα (Πίνακας 19).

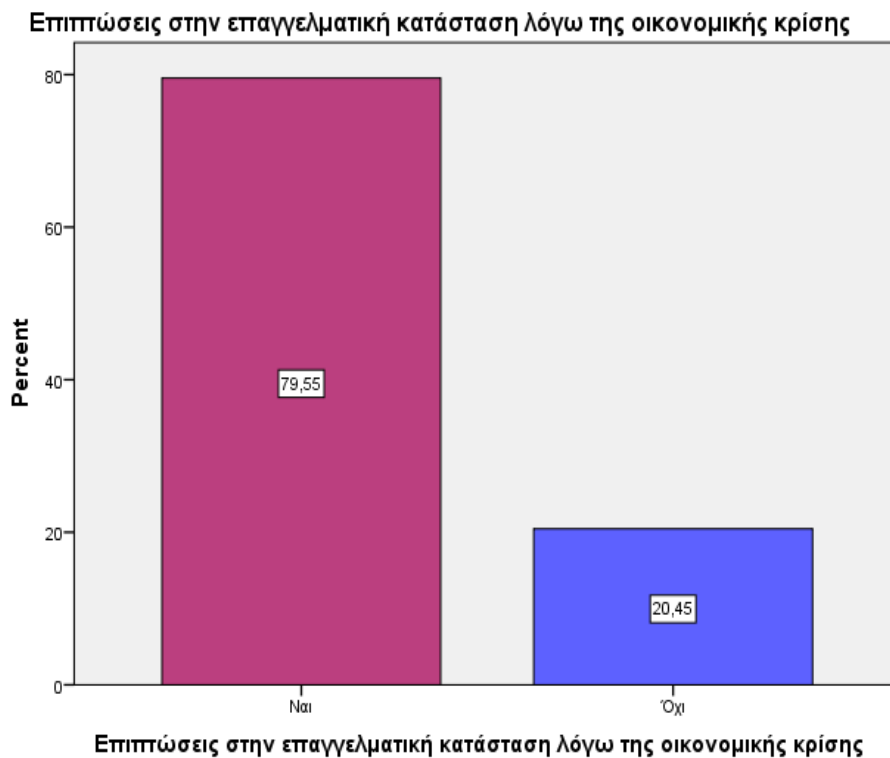
Παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των Μ.Μ.Μ. του δείγματος θεωρεί ως το πιο σημαντικό για την επαγγελματική του εξέλιξη τις διοικητικές-οργανωτικές ικανότητες. Στην 2^η επιλογή και ιεραρχικά λιγότερο σημαντική από την πρώτη το μεγαλύτερο ποσοστό επιλέγει την αποτελεσματικότητα και μεθοδικότητα. Ωστόσο σημαντικό ποσοστό των Μ.Μ.Μ. επιλέγει την ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας και στις δύο επιλογές.

Πίνακας 19. Σημαντικά προσωπικά χαρακτηριστικά ως προς την υφιστάμενη επαγγελματική εξέλιξη (2η Επιλογή)

Χαρακτηριστικά	Ποσοστό %
Διοικητικές, οργανωτικές, ικανότητες	4,2
Πρωτοβουλία	9,0
Ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας	21,2
Δημιουργικότητα, Καινοτομική διάθεση, φαντασία	16,4
Αναλυτική και συνθετική σκέψη	17,5
Αποτελεσματικότητα, μεθοδικότητα	31,7
Σύνολο	100,0

3.4.8 Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω οικονομικής κρίσης

Από την παρούσα έρευνα δεν θα μπορούσε να λείπει η διερεύνηση της επίδρασης της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική κατάσταση των Μ.Μ.Μ. Η σχετική ερώτηση ήταν για το αν υπάρχουν επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση των Μ.Μ.Μ. λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι Μ.Μ.Μ. του δείγματος δηλώνουν ότι έχουν επιπτώσεις στην επαγγελματική τους κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης σε ποσοστό 79,5% (Σχήμα 26).

Σχήμα 26. Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω οικονομικής κρίσης

Πιο συγκεκριμένα η απάντηση για τις επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση των Μ.Μ.Μ. λόγω της οικονομικής κρίσης διαφέρει ανάλογα με τη σχέση εργασίας των ερωτηθέντων. Στο Πίνακα 20 παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική κατάσταση των εργαζομένων με βάση τη σχέση εργασίας τους.

Πίνακας 20. Σχέσεις Εργασίας Σημερινής Απασχόλησης - Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης

Σχέσεις εργασίας	Επιπτώσεις στην επαγγελματική κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης	
	Ναι	Όχι
Ελεύθερος επαγγελματίας με προσωπικό ή συνεργάτη	85,7%	14,3%
Ελεύθερος επαγγελματίας	88,8%	11,2%
Οιονεί μισθωτός	72%	28%
Δημόσιος υπάλληλος (μόνιμος & αορίστου χρόνου)	91,9%	8,1%
Μισθωτός αορίστου χρόνου ιδιωτικού τομέα	75,6%	24,4%
Μισθωτός ορισμένου χρόνου δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα	50%	50%
Σύνολο	79,5%	20,5%

Σύμφωνα με τον Πίνακα το 87,5% των ελεύθερων επαγγελματιών Μ.Μ.Μ. επιβεβαίωσε την αρνητική επίδραση της κρίσης στην επιχείρησή τους. Ωστόσο, το υψηλότερο ποσοστό (περίπου 92%) παρατηρείται στους δημοσίους υπαλλήλους του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Μικρότερα ποσοστά επίδρασης παρουσιάζονται στους οιονεί μισθωτούς (72%), στους μισθωτούς αορίστου χρόνου του ιδιωτικού τομέα (75,6%) και στους μισθωτούς ορισμένου χρόνου (50%).

Εξίσου σημαντικοί είναι και οι τρόποι οι οποίοι αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική τους δραστηριότητα οι Μ.Μ.Μ. Αναγνωρίζοντας πως η αντιμετώπιση των προβλημάτων είναι σύνθετη, η μεταβλητή που αφορούσε τους τρόπους αντιμετώπισης που εφαρμόζουν οι Μ.Μ.Μ. ήταν πολλαπλής επιλογής, με τις ακόλουθες επιλογές:

- Δεν την αντιμετωπίζω, δεν μπορώ να κάνω τίποτα
- Με αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό

- Με αναζήτηση διαφορετικής εργασίας
- Με αναζήτηση δεύτερης εργασίας
- Με αναζήτηση δυνατοτήτων επιχειρηματικότητας
- Με μεταπτυχιακές σπουδές
- Με επιμόρφωση - κατάρτιση
- Άλλο

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματος για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης (Πίνακας 21), το 33,5% δηλώνει πως δεν μπορεί να κάνει τίποτα, το 22,5% αναζητά δυνατότητες επιχειρηματικότητας, το 14% αναζητά διαφορετική εργασία, το 13% αναζητά εργασία στο εξωτερικό, το 8% αναζητά δεύτερη εργασία, το 4,5% σκέφτεται να πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές, το 3,5% σκέφτεται να παρακολουθήσει προγράμματα επιμόρφωσης-κατάρτισης και, τέλος, το 1% δηλώνει κάποιο άλλο τρόπο.

Πίνακας 21. Τρόποι αντιμετώπισης επιπτώσεων οικονομικής κρίσης

Τρόποι αντιμετώπισης	Ποσοστό %
Δεν μπορώ να κάνω τίποτα	33,5
Με αναζήτηση στο εξωτερικό	13
Με αναζήτηση άλλης εργασίας	14
Με αναζήτηση 2ης εργασίας	8
Με αναζήτηση επιχειρηματικότητας	22,5
Με μεταπτυχιακές σπουδές	4,5
Με επιμόρφωση	3,5
Άλλο	1
Σύνολο	100,0

Κατά τη σύγκριση των απαντήσεων του δείγματος για τους τρόπους αντιμετώπισης των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης προέκυψαν κάποια συμπεράσματα σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση των ερωτηθέντων. Σύμφωνα με αυτά οι έγγαμοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος δηλώνουν σε μεγαλύτερο ποσοστό (67,2%) την αδυναμία τους στο να κάνουν κάτι ώστε να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε σχέση με τους άγαμους (32,8%). Επίσης, οι άγαμοι Μ.Μ.Μ. του δείγματος δηλώνουν πιο πρόθυμοι να αναζητήσουν εργασία στο εξωτερικό (65,4%) σε σχέση με τους έγγαμους συναδέλφους τους (34,6%) και οι έγγαμοι δηλώνουν πιο πρόθυμοι να αναζητήσουν άλλη εργασία στην Ελλάδα (60,7%) σε σχέση με τους άγαμους (39,3%) (Πίνακας 22).

Πίνακας 22. Τρόποι αντιμετώπισης επιπτώσεων οικονομικής κρίσης -
Οικογενειακή κατάσταση

Τρόποι	Οικ. Κατάσταση		Σύνολο
	Άγαμος/ Διαζευγμένος	Έγγαμος	
Δεν μπορώ να κάνω τίποτα	22 32,8%	45 67,2%	67 100,0%
Με αναζήτηση στο εξωτερικό	17 65,4%	9 34,6%	26 100,0%
Με αναζήτηση άλλης εργασίας	11 39,3%	17 60,7%	28 100,0%
Με αναζήτηση 2 ^{ης} εργασίας	7 43,8%	9 56,3%	16 100,0%
Με αναζήτηση επιχειρηματικότητας	22 48,9%	23 51,1%	45 100,0%
Με μεταπτυχιακές σπουδές	3 37,5%	5 62,5%	8 100,0%
Με επιμόρφωση	4 66,7%	2 33,3%	6 100,0%
Σύνολο	86 43,9%	110 56,1%	196 100,0%

4 Σύνοψη - Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτουν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα τόσο για την εργασιακή κατάσταση των Μ.Μ.Μ. του δείγματος όσο και για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην σταδιοδρομία τους γενικότερα.

Όσον αφορά στην πρώτη ενότητα της έρευνας το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι Μ.Μ.Μ. του δείγματος να καλύψουν τη δαπάνη των υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ. Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται να επιβεβαιώσουν την κατάσταση που επικρατεί στο ΤΕΕ αναφορικά με τις διαγραφές των μηχανικών από το Επιμελητήριο, οι οποίες έχουν αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια, καθώς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. Με το 28,2% των ελεύθερων επαγγελματιών (με ή χωρίς προσωπικό) και το 22,8% των οιονεί μισθωτών του δείγματος που δήλωσαν ότι δεν μπορούν να καλύψουν πλέον μόνοι τους τις εισφορές τους προκύπτει η αποτυχία της εντεινόμενης εισπρακτικής πολιτικής που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια και η αδυναμία εξεύρεσης ανταποδοτικών λύσεων. Το φαινόμενο αυτό δεν περιορίζεται μόνο στους μηχανικούς που εργάζονται με μπλοκάκι καθώς υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι μηχανικοί που εργάζονται ως μισθωτοί δέχονται περικοπές στα καθαρά τους εισοδήματα από τις επιχειρήσεις/οργανισμούς που εργάζονται ως αντιστάθμισμα στις αυξήσεις των εισφορών τους.

Όσον αφορά στις σπουδές προκύπτει το συμπέρασμα ότι ένα αξιοσημείωτο ποσοστό πλέον των αποφοίτων συνεχίζει τις σπουδές του μετά την αποφοίτηση από τη Σχολή σε μεταπτυχιακό (43,9%) ή διδακτορικό (15%) επίπεδο. Το ποσοστό των αποφοίτων Μ.Μ.Μ. του δείγματος που επιλέγουν την πραγματοποίηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών έχει αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό της προηγούμενης έρευνας (το οποίο ήταν 25%) αναδεικνύοντας έτσι μια αλλαγή στη νοοτροπία των αποφοίτων. Μολονότι οι σημαντικότεροι λόγοι συνέχισης των σπουδών φαίνεται να σχετίζονται με την προσδοκία μιας καλύτερης επαγγελματικής σταδιοδρομίας και την ικανοποίηση του επιστημονικού ενδιαφέροντος, η δυσκολία εύρεσης εργασίας λόγω των οικονομικών συνθηκών διαδραματίζει κάποιο ρόλο. Η επίδραση της κρίσης αντανακλάται και στη μείωση που υπάρχει στην επιλογή του εξωτερικού για την πραγματοποίηση των μεταπτυχιακών σπουδών, καθώς όλο και λιγότεροι απόφοιτοι μπορούν να ανταποκριθούν οικονομικά στις ανάγκες ενός μεταπτυχιακού στο εξωτερικό.

Όσον αφορά στην εργασιακή κατάσταση των Μ.Μ.Μ. του δείγματος, το ποσοστό της ανεργίας αγγίζει το 10% αλλάζοντας τα δεδομένα που υπήρχαν στη χώρα και την αγορά εργασίας την εποχή προ κρίσης (η ανεργία στην έρευνα του 2007 ήταν μόλις 2,3%). Ωστόσο, το ποσοστό αυτό παραμένει μικρό σε σχέση με τα συνολικά ποσοστά της ανεργίας στη χώρα. Αναφορικά με τους εργαζομένους, το μεγαλύτερο ποσοστό αφορά σε μισθωτούς αορίστου χρόνου του ιδιωτικού τομέα (37%) και το μικρότερο στους ελεύθερους επαγγελματίες με προσωπικό (6,6%). Επίσης, παρατηρείται μείωση περίπου 10% των απασχολούμενων Μ.Μ.Μ. σε επιχειρήσεις και οργανισμούς του δευτερογενούς τομέα απασχόλησης σε σχέση με την αντίστοιχη προηγούμενη έρευνα, επιβεβαιώνοντας τα στοιχεία συρρίκνωσης του εν λόγω τομέα στη χώρα. Με τις συνθήκες που επικρατούν σήμερα στην αγορά εργασίας η πλειονότητα των εργαζομένων του δείγματος (59,2%) επιθυμούν να παραμείνουν στην τρέχουσα θέση εργασίας τους δηλώνοντας ευχαριστημένοι, ενώ το 21% των εργαζομένων παραμένει αναγκαστικά στην τρέχουσα απασχόληση υπό το φόβο της ανεργίας, καθώς αναγνωρίζει τη δυσκολία εξεύρεσης άλλης εργασίας. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το συμπέρασμα που προκύπτει από τις ώρες απασχόλησης των εργαζομένων καθώς φαίνεται ότι ελάχιστοι είναι αυτοί που εργάζονται πλέον 8 ώρες ημερησίως (8,1%). Οι τρέχουσες συνθήκες εργασίας έχουν οδηγήσει τους περισσότερους Μ.Μ.Μ. διάφορων κλάδων να εργάζονται επιπλέον ώρες και τις περισσότερες φορές χωρίς πάντοτε να αμείβονται για την υπερωριακή απασχόληση. Άμεση επίπτωση της οικονομικής κρίσης παρατηρείται και στα ετήσια εισοδήματα των Μ.Μ.Μ. του δείγματος με τους περισσότερους (31,8%) να έχουν ετήσιες μικτές απολαβές από 20.000 ευρώ – 30.000 ευρώ και ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό (22%) να έχει μικτές ετήσιες απολαβές έως 15.000 ευρώ επαληθεύοντας τις μεγάλες μειώσεις στα εισοδήματα των μηχανικών τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά στις αντιλήψεις τους για την εργασία, οι Μ.Μ.Μ. του δείγματος παρουσιάζονται λιγότερο αισιόδοξοι σε σχέση με παλαιότερα εμφανώς επηρεασμένοι από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Το 65,6% του δείγματος Μ.Μ.Μ. δήλωσε ότι έχει προοπτικές εξέλιξης στην τρέχουσα θέση εργασίας του, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην έρευνα του 2007 ήταν 80,7%. Επίσης, σημαντική εξέλιξη παρατηρείται στη διάθεση των Μ.Μ.Μ. του δείγματος να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό επαληθεύοντας τις προβλέψεις του ΤΕΕ για τη μετανάστευση Ελλήνων μηχανικών στο εξωτερικό και το φαινόμενο brain drain («διαρροή εγκεφάλων»). Τέλος, η πλειονότητα των Μ.Μ.Μ. του δείγματος (33%) δηλώνουν ανήμποροι να αντιμετωπίσουν την κατάσταση που επικρατεί και τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική τους δραστηριότητα, πράγμα το οποίο αντικατοπτρίζεται στο σύνολο της κοινωνίας με τις συνεχείς μειώσεις των εισοδημάτων, τη συνεχή

αύξηση της φορολογίας και γενικότερα των δαπανών διαβίωσης χωρίς ωστόσο να υπάρχει η ανάλογη αντίδραση και η εξεύρεση τρόπων και λύσεων αντιμετώπισης της επικείμενης κατάστασης στην αγορά εργασίας και στη χώρα γενικότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A – Ω

Γραφείο Διασύνδεσης ΕΜΠ (2015). Έρευνα για την ένταξη στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική εξέλιξη των νέων αποφοίτων ΕΜΠ

Σταθακόπουλος, Β. (1997). Μέθοδοι έρευνας αγοράς, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα.

Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών (2007). Η έρευνα για την εκπαιδευτική και επαγγελματική «διαδρομή» των αποφοίτων Μηχανικών Μεταλλείων – Μεταλλουργών (Μ.Μ.Μ.) της περιόδου 1980 – 2004

Javeau, C. (2000). Η έρευνα με ερωτηματολόγιο: Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή. Τυπωθήτω - Γ. Δαρδάνος, Αθήνα.

A – Z

Backstrom, C.H. and Hursh-Cesar, G. (1981). Survey methods, 2nd ed. John Wiley, New York.

Converse, J.M. (1987). Survey research in the United States. University of California Press, Berkeley.

Fowler, F.J., Jr. (1993). Survey research methods, 2nd ed. SAGE Publications, Newbury Park

Weisberg, H.F., Krosnick, J.A. and Bowen, B.D. (1997). An Introduction to survey research, polling and data analysis, 3rd ed. SAGE Publications, Thousand Oaks.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1995-2002

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΥΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ –
ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΩΝ, ΕΜΠ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΚΤΗ:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ .....

ΤΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ .....

ΤΗΛΕΦΩΝΟ .....

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1. Έτος γέννησης: .....

1.2. Φύλο:

1 Άνδρας

2 Γυναίκα

(Αν η απάντηση είναι: «Γυναίκα», προχωρήστε στην ερώτηση 1.4)

1.3. Έχετε εκπληρώσει τις στρατιωτικές σας υποχρεώσεις (μόνο για τους άνδρες):

1 Ναι

2 Όχι

1.4. Έτος απόκτησης άδειας άσκησης επαγγέλματος: .....

1.5. Ποια είναι η σημερινή οικογενειακή σας κατάσταση:

1 Άγαμος/η

2 Έγγαμος/η ή συζείτε

3 Διαζευγμένος/η, σε διάσταση, ή χήρος/α

1.6. Έχετε παιδιά:

1 Ναι

2 Όχι

1.7. Καλύψατε εξαρχής μόνοι σας τη δαπάνη υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ:

1 Ναι

2 Όχι

1.8. Καλύπτετε σήμερα μόνοι σας τη δαπάνη υποχρεωτικών εισφορών στο ΤΣΜΕΔΕ: ;

1 Ναι

2 Όχι

3. ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

3.1. Ποια είναι η επαγγελματική κατάστασή σας σήμερα;

1	Εργαζόμενος/η	2	Άνεργος/η	3	Μη ενεργός/ή
	Συνεχίστε 3.10		Συνεχίστε 3.2		Συνεχίστε 3.7

Εάν είστε άνεργος/η

3.2. Διάρκεια της ανεργίας (σε μήνες): .....

3.3. Λόγοι της ανεργίας (μία επιλογή)

- 1 Δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις εργασίας σχετικές με το αντικείμενο των σπουδών μου
- 2 Η επιχείρηση/οργανισμός/τεχνικό γραφείο όπου εργαζόμουν προχώρησε σε σημαντική μείωση προσωπικού
- 3 Η επιχείρηση/οργανισμός/τεχνικό γραφείο όπου εργαζόμουν έκλεισε λόγω της κρίσης
- 4 Το γραφείο/η επιχείρηση που διατηρούσα έκλεισε
- 5 Άλλος λόγος, προσδιορίστε
.....

3.4. Κάνατε συγκεκριμένες ενέργειες για να βρείτε εργασία κατά το τελευταίο διάστημα;

1	Ελλάδα	2	Εξωτερικό	3	Και στα δύο	4.	Όχι

3.5. Αν έχετε εργασθεί στο παρελθόν, σε πόσες δουλειές έχετε απασχοληθεί;

Αριθμός θέσεων: .....

3.6. Είχατε μέχρι σήμερα εμπειρία αμειβόμενης εργασίας ως μηχανικός;

1	Ναι	2	Όχι
	Αν ΝΑΙ, συνεχίζετε στην ερώτηση 4.2.		Αν ΟΧΙ, συνεχίζετε στην ενότητα 7.

Εάν είστε ανενεργός/ή

3.7. Λόγοι μη ενεργοποίησης

- 1 Στρατιωτική θητεία
- 2 Οικογενειακές υποχρεώσεις
- 3 Μεταπτυχιακές σπουδές
- 4 Αδυναμία ανταπόκρισης στο κόστος ένταξης στην αγορά εργασίας (ΤΣΜΕΔΕ, εφορία)
- 5 Άλλο (προσδιορίστε) .....

3.8. Αν έχετε εργασθεί στο παρελθόν, σε πόσες δουλειές έχετε απασχοληθεί;

Αριθμός θέσεων: .....

3.9. Είχατε μέχρι σήμερα εμπειρία αμειβόμενης απασχόλησης ως μηχανικός ή ως απόφοιτος της ΜΜΜ;

1	Ναι	2	Όχι
	Αν ΝΑΙ, συνεχίζετε στην ερώτηση 4.2.		Αν ΟΧΙ, συνεχίζετε στην ενότητα 7.

Εάν εργάζεστε

- 3.10.** Είναι η σημερινή, η πρώτη σας απασχόληση;
- 1 Ναι 2 Όχι
- 3.11.** Αν έχετε εργασθεί στο παρελθόν, σε πόσες δουλειές έχετε απασχοληθεί;
- Αριθμός θέσεων: .....
- 3.12.** Για πόσο διάστημα αναζητούσατε την τρέχουσα εργασία σας;
- Σε μήνες: .....
- 3.13.** Ποια είναι η σχέση εργασία σας;
1 Ελεύθερος επαγγελματίας με προσωπικό 2 Ελεύθερος επαγγελματίας χωρίς προσωπικό 3 Ελεύθερος επαγγελματίας σε έναν εργοδότη (οιονεί μισθωτός) 4 Μόνιμος δημόσιος υπάλληλος	5 Μισθωτός με σύμβαση αορίστου χρόνου 6 Μισθωτός με σύμβαση ορισμένου χρόνου
- 3.14.** Ποια είναι η νομική μορφή της επιχείρησης / οργανισμού όπου εργάζεστε (κυρία απασχόληση);
- 1 Δημόσια υπηρεσία
  - 2 Ν.Π.Δ.Δ.
  - 3 Ν.Π.Ι.Δ
  - 4 Τοπική αυτοδιοίκηση (δήμοι, δημοτικές επιχειρήσεις, περιφέρειες, δήμοι)
  - 5 Δημόσια επιχείρηση
  - 6 Ιδιωτική επιχείρηση – Ανώνυμος Εταιρία
  - 7 Ιδιωτική επιχείρηση – Προσωπική (Ε.Π.Ε., Ο.Ε., Ε.Ε.)
  - 8 Ιδιωτική επιχείρηση - Ατομική
  - 9 Άλλο (προσδιορίστε) .....
- .....
- 3.15.** Σε ποιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας εντάσσεται η επιχείρηση/οργανισμός όπου απασχολείστε;
- 1 Πρωτογενής τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία)
  - 2 Ορυχεία, λατομεία
  - 3 Μεταποίηση (Βιομηχανία – βιοτεχνία)
  - 4 Ηλεκτρισμός, φωταέριο, ύδρευση
  - 5 Κατασκευές
  - 6 Εμπόριο
  - 7 Μελέτες
  - 8 Μεταφορές – αποθηκεύσεις (Logistics)
  - 9 Τράπεζες, ασφάλειες
  - 10 Επικοινωνίες
  - 11 Πληροφορική
  - 12 Λοιπές συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τρίτους
  - 13 Εκπαίδευση-Ερευνα
  - 14 Δημόσια διοίκηση και λοιπές υπηρεσίες του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα
  - 15 Άλλο (προσδιορίστε) .....

3.16. Ποιος είναι ο τομέας αρμοδιοτήτων σας στη μονάδα όπου εργάζεστε; (μπορείτε να σημειώσετε πέραν της μιας επιλογής, αν το κρίνετε απαραίτητο)

3.13.a. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ (ΔΗΜΟΣΙΑ Ή ΙΔΙΩΤΙΚΗ)

- 1 Γεωλογική - Μεταλλευτική έρευνα
- 2 Υπαίθριες εκμεταλλεύσεις
- 3 Υπόγειες εκμεταλλεύσεις
- 4 Εμπλουτισμός
- 5 Μεταλλουργία
- 6 Έλεγχος και διασφάλιση ποιότητας
- 7 Τεχνολογίες υλικών
- 8 Τεχνική υποστήριξη
- 9 Πληροφορική υποστήριξη
- 10 Διοίκηση, διαχείριση έργων
- 11 Μελέτες
- 12 Έρευνα και ανάπτυξη
- 13 Ασφάλεια
- 14 Περιβάλλον
- 15 Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών
- 16 Διαχείριση, προώθηση πωλήσεων / marketing
- 17 Αλυσίδα εφοδιασμού (logistics)
- 18 Διευθυντικές (κεντρικές) δραστηριότητες
- 19 Εκπαίδευση-Κατάρτιση
- 20 Άλλο
(προσδιορίστε):.....
.....

3.17. Ποιο είναι το αντικείμενο της σημερινής σας εργασίας, σε σχέση με το δίπλωμα σπουδών σας;

- 1 Σχετικό με την ειδικότητά σας
- 2 Άλλης ειδικότητας μηχανικού
- 3 Συνδυασμός περισσότερων ειδικοτήτων μηχανικού
- 4 Συνδυασμός ειδικοτήτων μηχανικού με οικονομία και διοίκηση
- 5 Οικονομία και Διοίκηση
- 6 Άσχετο με το αντικείμενο των σπουδών
- 7 Άλλο (προσδιορίστε)
.....

3.18. Αν το αντικείμενο της εργασίας σας δεν έχει κατά κύριο λόγο σχέση με το επάγγελμα του μηχανικού, αυτό οφείλεται (μία επιλογή)

- 1 Στην επαγγελματική σας εξέλιξη από θέσεις μηχανικού σε διοικητικές ή άλλες θέσεις
- 2 Στις δυσκολίες που αντιμετωπίσατε στην εύρεση εργασίας ως μηχανικός
- 3 Στην άσκηση ή στην συνέχιση επιχειρηματικής δραστηριότητας (για τους επιχειρηματίες)
- 4 Στις υψηλότερες αποδοχές ή στις καλύτερες συνθήκες εργασίας της παρούσας απασχόλησης
- 5 Στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το αντικείμενο των σπουδών σας/ της ειδικότητας σας
- 6 Σε προσωπικούς λόγους
- 7 Άλλο.....

3.19. Τι πιστεύετε για τη σημερινή σας απασχόληση; Ποιο από τα παρακάτω σας αντιπροσωπεύει καλύτερα;

1 Εργάζεστε προσωρινά, προσδοκώντας κάτι καλύτερο;	4 Θα επιθυμούσατε να παραμείνετε για αρκετό καιρό ακόμη;
2 Παραμένετε αναγκαστικά διότι είναι πολύ δύσκολο να βρείτε άλλη;	5 Δεν ξέρω, δεν απαντώ
3 Θα παραμείνατε σε αυτήν την απασχόληση μόνο αν είχατε κάποια εξέλιξη ή κάποια καλύτερη αμοιβή (μεγαλύτερο εισόδημα);	

3.20. Εκτός από την κύρια απασχόληση στην οποία αναφερθήκατε προηγουμένως δραστηριοποιείστε επαγγελματικά και σε δεύτερη εργασία;

- 1** Ναι ως μηχανικός   **2** Ναι, αλλά όχι ως μηχανικός   **3** Όχι

3.21. Πόσες ώρες την εβδομάδα απασχολείστε,

- 3.21.α** στην κύρια εργασία σας; .....
- 3.21.β** στην δεύτερη εργασία σας; .....

3.22. Ποιές είναι οι ετήσιες μικτές απολαβές σας από την (τις) εργασία (ες) σας;

- 1** Από 0- 5.000 ευρώ
- 2** Από 5.000 έως 10.000 ευρώ
- 3** Από 10.001 έως 15.000 ευρώ
- 4** Από 15.001 έως 20.000 ευρώ
- 5** Από 20.001 έως 30.000 ευρώ
- 6** Από 30.001 ευρώ και πάνω

3.23. Από το συνολικό ποσό που αναφέρατε στην προηγούμενη απάντησή σας, πόσο επί τις εκατό προέρχεται από την κύρια απασχόλησή σας και πόσο από την δεύτερη απασχόληση σας;

- 3.23α** Κύρια απασχόληση: ..... %
- 3.23β** Δεύτερη απασχόληση: ..... %

Ερωτήσεις μόνο για τους μισθωτούς και τους οιονεί μισθωτούς

3.24. Πόσα άτομα περίπου απασχολεί η επιχείρηση στην οποία εργάζεστε (ή με την οποία συνεργάζεστε); .....

3.25. Ποιο είναι το εργασιακό πλαίσιο/καθεστώς στο οποίο απασχολείσθε;

- 1** Η σύμβαση που έχετε είναι: 1. ατομική   2. συλλογική;
- 2** Η σύμβασή σας είναι πλήρους ή μερικής απασχόλησης;
1. Πλήρους   2. Μερικής
- Αν μερικής απασχόλησης είναι με τη δική σας συγκατάθεση;   1 Ναι   2. Όχι
- 3** Στην εργασία σας ακολουθείτε πρακτικές διευθέτησης χρόνου εργασίας (π.χ. ελαστικό ωράριο ανάλογα με τη δραστηριότητα της επιχείρησης;   1 Ναι   2. Όχι

3.26. Έχει υπάρξει μείωση του αριθμού των μηχανικών στην επιχείρηση όπου εργάζεστε τα τελευταία τρία χρόνια;

- 1** Ναι   **2** Όχι   **3.** Δεν γνωρίζω

3.27. Εκτιμάτε ότι κινδυνεύετε να χάσετε την εργασία σας στο άμεσο μέλλον;

- 1** Ναι   **2** Όχι

4.6 Για ποιο λόγο; (Μέχρι 2 επιλογές)**1^η επιλογή: 4.6.1**

1	Προσφέρει ασφάλεια
2	Προσφέρει καλές αμοιβές
3	Είναι συμβατό με τις πιθανές οικογενειακές υποχρεώσεις
4	Προσφέρει αυτονομία
5	Προσφέρει συνθήκες δημιουργικότητας
6	Προσφέρει προοπτικές εξέλιξης
7	Άλλο (προσδιορίστε) .....

2^η επιλογή: 4.6.2

1
2
3
4
5
6
7

*(Αν ο ερωτώμενος είναι άνδρας, προχωρήστε στην ερώτηση 4.9)***4.7.** Εάν είστε γυναίκα, αντιμετωπίσατε δυσκολίες κατά την αναζήτηση εργασίας λόγω του φύλου σας;

1 Ναι

2 Όχι

*(Αν η απάντηση είναι: «Όχι», προχωρήστε στην ερώτηση 4.9)***4.8.** Αν ναι, για ποιο λόγο;

1	Υπαρξη οικογενειακών υποχρεώσεων
2	Στις θέσεις εργασίας για τις οποίες ενδιαφέρομαι, οι εργοδότες θεωρούν καταλληλότερους τους άντρες
3	Άλλο (προσδιορίστε): .....
	.....
	.....

4.10. Θα ήθελα να μου πείτε αν παρακολουθείτε ή έχετε παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης / επιμόρφωσης;

1 Ναι, παρακολουθώ ή έχω παρακολουθήσει

2 Όχι, δεν έχω παρακολουθήσει

*(Αν η απάντηση είναι: «Όχι», προχωρήστε στην ερώτηση 4.12)***4.11.** Αν ναι, τα σεμινάρια αυτά ήταν:

1	Επιδοτούμενα
2	Αυτοχρηματοδοτούμενα από εσάς τον ίδιο
3	Χρηματοδοτούμενα από την επιχείρηση/οργανισμό όπου εργαζόσασταν ως μισθωτός
4	Άλλο (προσδιορίστε): .....

4.12. Εάν δεν παρακολουθείτε ή δεν έχετε παρακολουθήσει μέχρι σήμερα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, ποιοι είναι οι λόγοι; (Μέχρι 2 επιλογές)**1^η επιλογή: 4.12.1**

1	Δεν προσφέρουν τα αναμενόμενα
2	Είναι υψηλό το κόστος συμμετοχής
3	Έλλειψη διαθέσιμου χρόνου λόγω φόρτου εργασίας
4	Η εταιρία/οργανισμός όπου εργάζομαι δεν τα κρίνουν απαραίτητα, ή δεν επιθυμούν να αναλάβουν το κόστος συμμετοχής μου
5	Άλλος λόγος (προσδιορίστε): .....

2^η επιλογή: 4.12.2

1
2
3
4
5

4.13. Από τα παρακάτω αναφέρετε ποια θεωρείτε ως τα πιο σημαντικά για την επαγγελματική σας εξέλιξη (Μέχρι 2 επιλογές - επιλέγετε ιεραρχικά, την 1^η επιλογή για το πιο σημαντικό και την 2^η επιλογή για το λιγότερο σημαντικό)

6.6.1. 1 ^η επιλογή		6.6.2. 2 ^η επιλογή
1	Διοικητικές, οργανωτικές, ικανότητες	1
2	Πρωτοβουλία	2
3	Ικανότητα συνεργασίας και επικοινωνίας	3
4	Δημιουργικότητα, Καινοτομική διάθεση, φαντασία,	4
5	Αναλυτική και συνθετική σκέψη	5
6	Αποτελεσματικότητα, μεθοδικότητα,	6

4.14. Υπάρχουν επιπτώσεις στην επαγγελματική σας κατάσταση λόγω της οικονομικής κρίσης;

1 Ναι

2 Όχι

4.15. Με ποιούς τρόπους αντιμετωπίζετε ή σκέφτεστε να αντιμετωπίσετε τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην επαγγελματική σας δραστηριότητα;

- 1** Δεν την αντιμετωπίζω, δεν μπορώ να κάνω τίποτα
- 2** Με αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό
- 3** Με αναζήτηση διαφορετικής εργασίας
- 4** Με αναζήτηση δεύτερης εργασίας
- 5** Με αναζήτηση δυνατοτήτων επιχειρηματικότητας
- 6.** Με μεταπτυχιακές σπουδές
- 7.** Με επιμόρφωση – κατάρτιση